

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM
VÁLLALATGAZDASÁGTAN INTÉZET
VERSENYKÉPESSÉG KUTATÓ KÖZPONT

Wimmer Ágnes - Csesznák Anita:

VÁLLALATI JELLEMZŐK ÉS ÖSSZEFÜGGÉSEIK
AZ EU-CSATLAKOZÁS IDEJÉN –
A „VERSENYBEN A VILÁGGAL 2004-2006”
KUTATÁSI PROGRAMBAN RÉSZTVEVŐ
VÁLLALATOK JELLEMZÉSE

VERSENYBEN A VILÁGGAL 2004 – 2006
GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÜNK VÁLLALATI NÉZŐPONTBÓL
CÍMŰ KUTATÁS

3. sz.
műhelytanulmány

VERSENYKÉPESSÉG KUTATÁSOK MŰHELYTANULMÁNY-SOROZAT
http://www.uni-corvinus.hu/vallgazd/kutatas/versenykepesseg_main.html
versenykepesseg@uni-corvinus.hu

www.competitiveness.hu
T: 482 5903 Fax: 482 5859

Wimmer Ágnes-Csesznák Anita: Vállalati jellemzők és összefüggéseik az EU-csatlakozás idején – „Versenyben a világgal 2004-2006 ” kutatási programban résztvevő vállalatok jellemzése című tanulmány

a VERSENYKÉPESSÉG KUTATÁS MŰHELYTANULMÁNY-SOROZAT

3. sz. kötet

2005. június

A tanulmány szakmai tartalma a forrás megjelölésével és a hivatkozási szokások betartásával felhasználható és hivatkozható.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	5
1. A VÁLLALATI KATEGÓRIÁK KIALAKÍTÁSÁNAK CÉLJA ÉS MÓDSZERE	6
2. A VÁLLALATOK JELLEMZÉSÉRE KIVÁLASZTOTT SZEMPONTOK	8
2.1. A VÁLLALATMÉRET.....	8
2.2. A TULAJDONLÁS.....	11
2.3. A VÁLLALAT FŐ TEVÉKENYSÉGI KÖRE.....	14
2.4. A TEVÉKENYSÉGI KÖR DIVERZIFIKÁLTSÁGA.....	18
2.5. EXPORTTEVÉKENYSÉG.....	20
2.6. AZ EU-CSATLAKOZÁSSAL KAPCSOLATOS VÁRAKOZÁSOK.....	21
2.7. VÁLTOZÁSOKHOZ VALÓ VISZONYULÁS.....	23
2.8. VÁLLALATI TELJESÍTMÉNY.....	24
2.9. PIACI CÉLOK.....	25
2.10. PIACI KONCENTRÁCIÓ.....	26
2.11. A VIZSGÁLT VÁLLALATI KÖR ÖSSZEFOGLALÓ JELLEMZÉSE A KIVÁLASZTOTT SZEMPONTOK SZERINT.....	26
3. A VIZSGÁLT VÁLLALATI JELLEMZŐK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK FELTÁRÁSA, JELLEMZÉSE	28
3.1. A VÁLLALATMÉRET KAPCSOLATAI.....	30
3.2. A TULAJDONOSOK TÍPUSA KAPCSOLATAI.....	35
3.3. A FŐ TEVÉKENYSÉG KAPCSOLATAI.....	39
3.4. A VÁLTOZÁSOKHOZ VALÓ VISZONY KAPCSOLATAI.....	46
3.5. A DIVERZIFIKÁLTSÁG ÉS AZ EXPORTORIENTÁCIÓ KAPCSOLATA.....	48
3.6. A VÁLTOZÓK KÖZÖTTI KAPCSOLATI HÁLÓ.....	49
ZÁRSZÓ	51
FORRÁSOK	51
FÜGGELÉK	52

Összefoglalás

Tanulmányunk a „Versenyben a világgal” kutatási program 2004. tavaszán készült felmérésének 301 fős vállalati mintáját elemzi. A munka elsődleges célja olyan vállalatcsoportok, kategóriák kialakítása volt, mely alapul szolgálhat a későbbi, különböző kutatók által készítendő elemzésekhez. Az előzetesen megfogalmazott elvárás az volt, hogy a kiválasztott jellemzők alapján egységes, minden kutató által azonosan értelmezett vállalatcsoportokat hozzunk létre. A tíz vizsgált jellemző egy része objektív, mérhető vagy egyértelműen besorolható szempontokra épül (pl. méret, tulajdonos, ágazat), míg mások a vállalatvezetők céljaihoz kapcsolódnak (piaci célok) illetve véleményükön alapulnak (pl. a változásokhoz való viszony, vagy a vállalati teljesítmény megítélése a versenytársakhoz képest). Tanulmányunkban bemutatjuk a minta jellemzésére kialakított kategóriákat, majd ezek alapján jellemezzük a Versenyképesség-kutatás 2004. évi felmérésében résztvevő vállalatokat. A tanulmány harmadik részében a kiválasztott jellemzők közötti kapcsolatokat, összefüggéseket vizsgáljuk, mely egyben az EU-csatlakozás idején a magyar gazdaságban működő vállalatok bizonyos jellemzőiről is képet ad.

Kulcsszavak: vállalati jellemzők, vállalati teljesítmény, Versenyképesség-kutatás

Abstract

Our study analyses the main characteristics of the companies involved in the Competitiveness Research Program organised by the Competitiveness Research Centre at the Corvinus University of Budapest. The survey was carried out during the spring of 2004, at the moment of accession to the European Union.

Keywords: company characteristics, business performance, Competitiveness-research

Bevezetés

2004 tavaszán, Magyarország EU-csatlakozása idején harmadik alkalommal került sor a BKÁE (ma Budapesti Corvinus Egyetem) Vállalatgazdaságtan tanszéke által vezetett „Versenyben a világgal” kutatási program nagyszabású kérdőíves felmérésére, melyben 301 vállalat 4-4 felsővezetője vett részt. Hasonlóan a Versenyképesség-kutatás előző két (1996-os és 1999-es) kérdőíves felméréséhez, a válaszadó vállalatok egy-egy felsővezetője, pénzügyi, kereskedelmi és termelési területen dolgozó vezetője töltött ki egy-egy terjedelmes (összességében többszáz oldalas) kérdőívet, mely a vállalati működés, s a gazdasági környezet számos területét átfogja.

A kutatás során – építve az előző, az 1996. és az 1999. évi felmérések tapasztalataira is – felmerült az igény, hogy fogalmazzunk meg, válasszunk ki olyan vállalati jellemzőket, melyek alapján tovább vizsgálhatók a különböző vállalatcsoportok sajátosságai, s melyeket minden kutató egységes, a közösen elfogadott értelmezés szerint használ. Tanulmányunk e munka eredményeit foglalja össze.

Az első részben a vizsgálandó vállalati jellemzők meghatározásának, a vállalatok csoportokba sorolásának néhány módszertani kérdéseivel foglalkozunk, kitérve az előzetes célokra és elvárásokra, lehetőségekre, a felmerülő problémákra. A vállalatok csoportba sorolása 10 szempont alapján történt: vállalatméret, a tulajdonosok típusa, a vállalat fő tevékenysége (ágazat), a tevékenység diverzifikáltsága, az exportorientáltság, az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások, a piaci/környezeti változásokhoz való viszony, a vállalati teljesítmény, a piaci célok és a piac jellemzői (piaci koncentráció). A kategóriák bemutatása után a felmérésben résztvevő vállalati kör jellemzése következik a kiválasztott 10 kérdéskör alapján. A tanulmány utolsó fő fejezete a vizsgált vállalati jellemzők közötti kapcsolatokat, e jellemzők összefüggéseit elemezzük. A bemutatott eredmények nemcsak a Versenyképesség-kutatásban 2004-ben résztvevő 301 vállalatot jellemzik, hanem – különösen az összefüggések vizsgálata – egyfajta képet ad a magyar gazdaságban működő vállalatok jellemzőiről az EU-csatlakozás idején.

1. A vállalati kategóriák kialakításának célja és módszere

A Versenyképesség-kutatás felmérésében résztvevő vállalatok csoportokba sorolásának, vállalati kategóriák kialakításának a fő célja az volt, hogy bizonyos kiválasztott jellemzők alapján egységes, minden kutató által azonosan értelmezett, egyformán használható kategóriákat hozzunk létre. Így az elemzések során egységes fogalomrendszerrel dolgozhatnak a kutatók (mit tekintünk kisvállalatnak, melyek a többségi állami tulajdonú vagy éppen az exportorientáltak tekintett vállalkozások a kutatásban stb.). Jobban összehasonlítható, egymással kompatibilis elemzések készülhetnek, emellett a kutatók párhuzamos munkavégzése is csökkenthető. A fő cél tehát, hogy a kutatásban egységesen értelmezzük és használjuk e jellemzőket, s az ezek alapján kialakított vállalatcsoportokat lehetőség szerint minél több szempontból jellemezzük majd.

A besorolásokhoz felhasznált vállalati jellemzők kiválasztása a Versenyképesség-kutatás projektvezetői megbeszélésein történt, felhasználva a kutatásban résztvevő kollégák előzetes javaslatait, s az első elemzések tapasztalatait is. Az újonnan kialakított 10 új „központi” változót az 1. táblázat foglalja össze. Az előzetes munka során az előbbieken kívül számos további változót (kiegészítő, segédváltozót) alakítottunk ki, melyeket a 2. táblázat foglal össze. A változók kialakítására, tartalmára, s a minta új változók szerinti megoszlására vonatkozó információk a tanulmány II. részében található. A III. rész a változók közötti kapcsolatokra koncentrálnak.

A kialakított kategóriák egy része (1-5. és 10.) bizonyos értelemben egyértelmű, „objektív”, tényszerű jellemzőkre épül, mint például a vállalatméret vagy a tevékenységi kör. Itt az esetek többségében a kategóriahatárok meghúzása jelentette a fő kérdést, melynél a szokásos értelmezésekre (pl. kis- és középvállalati kategóriák értelmezése) és a minta jellemzőire (pl. a kialakítható csoportok nagysága) is támaszkodtunk. Az egyes vállalatok besorolásánál a hiányzó illetve az egyértelműen hibás adatok jelentettek több esetben problémát.

A besorolások második része (6-9.) nyitottabb, kevésbé egyértelmű kategóriákra vonatkozik, mint például a vállalati teljesítmény vagy az EU-csatlakozáshoz való viszony. Ezeknél a szempontoknál gyakran – a kérdőív adta lehetőségeket (és korlátokat) figyelembe véve – az elvi lehetőségek száma is igen nagy: egy vagy több kérdés alapján, különböző módszerekkel eltérő kategóriák alakíthatók ki.

Az itt elkészült besorolásokon kívül természetesen számos további szempont alapján képezhetők kategóriák. Az egyes területek részletes elemzése során a kutatás további menete során valószínűleg számos ilyen csoportokba sorolás, klaszterelemzés készül majd.

1. táblázat: A kutatásban a közös elemzésekhez kialakított új változók listája

A változó neve	A változó kódja	A változó értékei
1. Vállalati méret	B1_méret	1 – Kisvállalat, 2 – Középvállalat 3 – Nagyvállalat
2. Tulajdonosok típusa	B2_tul	1 – Többségi állami tulajdon 2 – Többségi belföldi (nem állami) tulajdon 3 – Többségi külföldi tulajdon
3. Fő tevékenység	B3_ágazat	1 – Mezőgazdaság 2 – Kitermelő ipar és energiaszolgáltatás 3 – Élelmiszeripar 4 – Könnyűipar 5 – Vegyipar 6 – Gépipar 7 – Egyéb feldolgozóipar 8 – Építőipar 9 – Kereskedelem 10 – Szolgáltatás és közösségi szolgáltatás
4. Tevékenység diverzifikáltsága	B4_div	1 – Egy üzletágban tevékenykedő vállalat 2 – Diverzifikált vállalat 3 – Erősen diverzifikált vállalat
5. Exportorientáció	B5_exp	1 – Nincs exporttevékenység 2 – Nincs jelentős exporttevékenység 3 – Alacsony exporttevékenység 4 – Közepes exporttevékenység 5 – Jelentős exporttevékenység 6 – Domináns exporttevékenység
6. Az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások	B6_euvár	1 – Optimisták 2 – Semlegesek 3 – Nehézségekre számítók
7. Változásokhoz való viszony	B7_reak	1 – A változásokat nehezen követők 2 – A változásokra késve reagálók 3 – A változásokra felkészülők 4 – A változásokat befolyásolók
8. Vállalati teljesítmény	B8_telj	1 – Lemaradók 2 – Átlagosan teljesítők 3 – Vezetők
9. Piaci célok	B9_célok	1 – Cél a piaci pozíciók megtartása 2 – Cél a mérsékelt növekedés 3 – Cél az agresszív növekedés
10. Piaci koncentráció	B10_piac	1 – Koncentrált piac 2 – Mérsékelt koncentrált piac 3 – Megosztott piac

2. A vállalatok jellemzésére kiválasztott szempontok

A következőkben sorra vesszük a vállalatok jellemzésre kiválasztott tíz szempontot, s bemutatjuk a kialakított kategóriákat, a kategóriák képzésének esetleges problémáit, s jellemezzük a vizsgált vállalati kört a kiválasztott, a kutatásban „központi” változóként kezelt jellemzők alapján.

2.1. A vállalatméret

A vállalatok méret szerinti besorolása a felsővezetők által megadott létszám, eszközérték és árbevétel adatok alapján történt, az általánosan elfogadott (KSH, EU) kategóriahatárok figyelembe vételével (lásd 2. táblázat).¹

2. táblázat: A vállalatméret jellemzői – kategória-határok

Kategóriák:	Létszám szerinti méret	Eszközérték szerinti méret	Árbevétel szerinti méret
kisvállalat	0- 49 fő	< 500 millió Ft	< 700 millió Ft
középvállalat	50 – 249 fő	≥ 500 millió Ft < 2,7 milliárd Ft	≥ 700 millió Ft < 4 milliárd Ft/év
nagyvállalat	250 fő-től	≥ 2,7 milliárd Ft	≥ 4 milliárd Ft/év

¹ A kategóriákba soroláskor problémát okozott, hogy hibás (tévesen, pl. ezer helyett millió forintban megadott, illetve hibásan kódolt) adatokat is találtunk, melyeket a besorolások előtt korrigálnunk kellett (a kérdőívek ellenőrzésével, a pénzügyi kérdőívben megadott adatokkal való összevetéssel, kiegészítő információk felhasználásával stb.).

3. táblázat: A minta méret szerinti jellemzése

Létszám	<i>Vállalatok száma</i>	besorolt %	teljes mintában %
kisvállalat	15	4,98	5,05
középvállalat	170	56,48	57,24
nagyvállalat	112	37,21	37,71
össz.	297	98,67	100,00
hiányzó	4	1,33	
Teljes minta	301	100	
Eszközérték	<i>Vállalatok száma</i>	besorolt %	teljes mintában %
kisvállalat	86	28,57	31,16
középvállalat	95	31,56	34,42
nagyvállalat	95	31,56	34,42
össz.	276	91,69	100,00
hiányzó	25	8,31	
Teljes minta	301	100	
Árbevétel	<i>Vállalatok száma</i>	besorolt %	teljes mintában %
kisvállalat	83	27,57	29,23
középvállalat	116	38,54	40,85
nagyvállalat	85	28,24	29,93
össz.	284	94,35	100,00
hiányzó	17	5,65	
Teljes minta	301	100	

A létszám, az eszközérték és az árbevétel szerinti besorolások alapján 117 olyan vállalat van, mely mindhárom jellemző alapján azonos kategóriába tartozik (11 kisvállalat, 48 közepes, 58 nagyvállalat). A 4. táblázatban a három jellemző szerinti besorolások közötti páronkénti kapcsolatot mutatja. Látható, hogy a létszám és az eszközérték alapján 153, a létszám és az árbevétel alapján 151, az árbevétel és az eszközérték alapján 205 vállalat esik azonos kategóriába. (A korreláció az eszközérték és az árbevétel közötti besorolásoknál a legmagasabb, 0,80, míg a létszám és az eszközérték szerinti besorolásoknál 0,63, a létszám és az árbevétel esetében 0,57.)

4. táblázat: A vállalatméret különböző jellemzői közti kapcsolat – keresztábrák

a.)		Eszközérték szerinti méret			Összesen
		kisvállalat	középvállalat	nagyvállalat	
Létszám szerinti méret	kisvállalat	12	2		14
	középvállalat	70	67	21	158
	nagyvállalat	4	26	74	104
Összesen		86	95	95	276

b.)		Árbevétel szerinti méret			Összesen
		kisvállalat	középvállalat	nagyvállalat	
Létszám szerinti méret	kisvállalat	12	2		14
	középvállalat	66	75	21	162
	nagyvállalat	5	39	64	108
Összesen		83	116	85	284

c.)		Árbevétel szerinti méret			Összesen
		kisvállalat	középvállalat	nagyvállalat	
Eszközérték szerinti méret	kisvállalat	65	21		86
	középvállalat	15	68	11	94
	nagyvállalat		23	72	95
Összesen		80	112	83	275

Az egységes kezelés érdekében megállapodhatunk abban, hogy egyetlen, az előbbi jellemzőkre építő méret szerinti csoportosítást hozunk létre. A kutatási megbeszélésen történt megegyezésünk alapján – tekintettel az árbevétel és az eszközérték magas korrelációjára – a létszám és az árbevétel alapján alakítottuk ki a közös központi kategóriákat. Eszerint tehát 151 vállalat besorolása volt „egyértelmű”, mint ez a 4. táblázat b.) keresztábrájában látható. Azokban az esetekben, ahol a létszám és az árbevétel alapján más-más kategória adódott, figyelembe vettük az eszközérték szerinti besorolást. Hiányzó adatok esetén a pénzügyi kérdőívben megadott előző évi adatok alapján soroltuk be a vállalatot.²

A vizsgált vállalatok méret szerinti besorolásának eredményeit az 5. táblázat foglalja össze.

5. táblázat: A vizsgált vállalatok méret szerinti besorolása

	Vállalatok száma	%
Kisvállalat	73	24,3
Középvállalat	126	41,9
Nagyvállalat	102	33,9
	301	100,0

² A kialakított kategóriák tehát „enyhébb” feltételekre épülnek, mint a „hivatalos” minősítés, mely szerint pl. a kisvállalati kategória esetében mindhárom kritérium szerint a megadott határokon belül kell lennie a cégnek, s további feltétel a függetlenség. Esetünkben legalább két szempont (elsődlegesen az árbevétel és létszám) teljesítése volt a feltétel.

2.2. A tulajdonlás

A tulajdonosi kör jellemzéséhez a besorolás a vállalatok által megadott tulajdonosi összetétel, a különböző tulajdonosi csoportok tulajdoni hányada alapján történt. A kérdőívben szereplő megjelölések a következők voltak: magyar állam (pl. ÁPV, KHVM); állami többségi tulajdonú (50%+1 szavazat) hazai vállalat; önkormányzat; külföldi pénzügyi tulajdonos; külföldi szakmai tulajdonos; belföldi pénzügyi tulajdonos; belföldi, vállalaton kívüli magánszemély és magántulajdonú vállalat; vállalaton belüli magánszemély (a következő két kategória nélkül); MRP; menedzsment; illetve egyéb. A besorolásokhoz összevonásokkal tulajdonosi kategóriákat alakítottunk ki. Az állami / belföldi magán / külföldi tulajdonlás részesedése (melyet végül a közös elemzésekhez kiválasztottunk) mellett vizsgáltuk a belső (vállalaton belüli magánszemély, MRP, menedzsment) és külső tulajdonlást is. A besorolásnál problémákat okozott, hogy néhány vállalatnál a megadott tulajdoni arányok összege nagyobb, illetve kisebb volt, mint 100%.

Fontos kiemelnünk, hogy a vizsgált kategóriák nem jelzik, hogy van-e domináns tulajdonosa a vállalatnak, vagy hogy hány tulajdonos birtokolja vállalatot. Egy adott vállalati kategóriához tartozás azt mutatja, hogy összességében milyen típusú tulajdonosok kezében van a vállalat nagyobb része, feltéve, hogy van ilyen jellemző forma. Abban az esetben soroltuk valamely tulajdonlási kategóriába az adott vállalatot, ha a vizsgált típusú tulajdonosok összrészese meghaladja az 50%-ot. (Néhány válaszadót egyik kategóriába sem sorolhattunk, mivel a megadott információk alapján egyik tulajdonos-típus sem dominál 50% feletti részesedéssel.)

A tulajdonlás jellemzésére kialakított B2_tul változó azt jelzi, hogy többségében (több mint 50%-ban) milyen típusú tulajdonban van a vállalat: állami, belföldi nem állami vagy külföldi tulajdonban. A vizsgált vállalatok besorolását a 6. táblázat foglalja össze. Látható, hogy a mintában szereplő vállalatok nagyobb része dominánsan belföldi tulajdonban van.

6. táblázat: A vizsgált vállalatok jellemzése a többségi tulajdonos típusa alapján 1. (Állami, belföldi nem állami vagy külföldi)

	Vállalatok száma	besorolt %	teljes mintában %
Többségi állami tulajdon	86	28,6	30,2
Többségi belföldi (nem állami) tulajdon	141	46,8	49,5
Többségi külföldi tulajdon	58	19,3	20,4
összesen	285	94,7	100,0
hiányzó	16	5,3	
Teljes minta	301	100,0	

A 7. táblázatban látható a domináns belső (menedzsment, MRP, vállalaton belüli magánszemély) és a külső tulajdonlás közti megoszlás. A válaszadó cégek közel kétharmada dominánsan külső, a vállalattól független tulajdonosok kezében van.

7. táblázat: A vizsgált vállalatok jellemzése a többségi tulajdonos típusa alapján 2. (belső vagy külső)

	Vállalatok száma	besorolt %	teljes mintában %
Többségi belső tulajdon	82	27,2	30,1
Többségi külső tulajdon	190	63,1	69,9
összesen	272	90,4	100,0
hiányzó	29	9,6	
Teljes minta	301	100,0	

A tulajdoni viszonyokkal kapcsolatban azt is vizsgáltuk, hogy van-e domináns tulajdonosa a vállalatnak. A besorolás alapját az A11 kérdésre adott válaszok jelentették, mely a következőképpen szerepelt a kérdőívben:

Van-e olyan tulajdonos, akinek a tulajdonosi részaránya: a) 75% vagy e feletti; b) 50% felett van, de 75%-nál kevesebb; c) 25% felett van, de 50%-nál kevesebb; d) 25%-nál kisebb részaránnyal domináns tulajdonos; e) A tulajdonosi részarány elaprózott, nincs domináns tulajdonos. Problémát jelentett, hogy néhány válaszadó több kategóriát is megjelölt, ami esetenként reális is lehet (van például 50% részesedés feletti és 25% részesedés feletti tulajdonos is), néhány esetben azonban biztosan félreértésen alapul. A hibák kiszűrésére, s a csoportosítás egyszerűsítésére három kategóriát képeztünk (így az eredetileg szereplő középső három válaszlehetőség egy csoportba került), s 75% feletti kategória mellett más választ is megjelölő válaszadókat is a 75% feletti domináns tulajdonossal rendelkezők közé soroltuk. A kialakított új kategóriák:

- 1 – van 75% vagy afeletti részesedéssel rendelkező domináns tulajdonos
- 2 – van domináns tulajdonos, kevesebb, mint 75% részesedéssel
- 3 – nincs domináns tulajdonos, szétaprózott tulajdonosi kör

A 8. táblázatban látható, hogy a válaszadók csak kevesebb, mint egytizede nyilatkozott úgy, hogy szétaprózott a tulajdonosi kör, nincs meghatározó tulajdonos. A vizsgált vállalatok több mint felénél viszont 75% vagy nagyobb részesedéssel rendelkező domináns tulajdonos.

8. táblázat: A vizsgált vállalatok jellemzése a többségi tulajdonos léte alapján

	Vállalatok száma	besorolt %	teljes mintában %
75% vagy nagyobb részesedéssel rendelkező domináns tulajdonos	155	51,50	52,54
75%-nál kisebb részesedéssel rendelkező domináns tulajdonos	116	38,54	39,32
Nincs domináns tulajdonos	24	7,97	8,14
összesen	295	98,01	100,00
hiányzó	6	1,99	
Teljes minta	301	100,00	

A válaszadóktól azt is megkérdeztük, hogy volt-e a vállalatnak állami státuszú jogelődje. A válaszok megoszlását a 9. táblázat mutatja.

9. táblázat: A vizsgált vállalatok jellemzése az állami jogelőd léte szerint

	Vállalatok száma	besorolt %	teljes mintában %
Nem volt állami vállalat jogelőd	139	46,2	46,6
Volt állami vállalat jogelőd	159	52,8	53,4
összesen	298	99,0	100,0
hiányzó	3	1,0	
Teljes minta	301	100,0	

2.2.1. A méret és a tulajdonlás kapcsolata a vizsgált vállalatok körében

A 10. táblázat a többségi tulajdonosi kör és a méret alapján jellemzi a vizsgált vállalati kört. Látható, hogy a minta több mint egyharmadát a hazai magántulajdonban lévő kis- és középvállalatok alkotják, a többi kategória részesedése közel hasonló, 10-15% közötti.

10. táblázat: A vizsgált vállalatok jellege többségi tulajdonosi kör és a méret alapján

	Vállalatok száma	besorolt %	teljes mintában %
magyar állami tulajdonú kis- vagy középvállalat	41	13,6	14,1
magyar állami tulajdonú nagyvállalat	44	14,6	15,1
magyar magántulajdonban lévő kis- vagy középvállalat	106	35,2	36,4
magyar magántulajdonban lévő nagyvállalat	33	11,0	11,3
külföldi tulajdonban lévő kis- vagy középvállalat	36	12,0	12,4
külföldi tulajdonban lévő nagyvállalat	31	10,3	10,7
összesen	291	96,7	100,0
hiányzó	10	3,3	
Teljes minta	301	100,0	

2.2.2. A korábbi státusz és a tulajdonlás kapcsolata a vizsgált vállalatok

körében

A 11. táblázat a minta megoszlását abból a szempontból mutatja, hogy az állami jogelőddel rendelkező, illetve nem rendelkező vállalatok esetében milyen jelenleg a meghatározó tulajdonosi kör (ahol erről van információ).

11. táblázat: Az állami jogelőd léte és a jelenlegi domináns tulajdonosi forma kapcsolata

	Többségi állami tulajdonú	Többségi belföldi (nem állami) tulajdonú	Többségi külföldi tulajdonú	Összesen
Nem volt állami vállalat jogelőd	30	73	24	127
Volt állami vállalat jogelőd	55	67	33	155
Összesen	85	140	57	282

2.3. A vállalat fő tevékenységi köre

A vállalatok fő tevékenysége szerinti besorolása a felsővezetők által megadott információk, a fő tevékenységi kör TEÁOR számának első két számjegye, illetve a három legnagyobb üzletág megnevezése alapján történt.^{3,4}

A közös elemzésekhez több ágazati csoportosítási lehetőség is felmerült, így a szokásos ágazati besorolás, illetve (ezen belül) a feldolgozóipar részletesebb bontása a következő kategóriák szerint. A minta e kategóriák szerinti megoszlását a 12. és a 13. táblázatok mutatják.

Ágazati besorolás:

- 1 – Mezőgazdaság
- 2 – Kitermelő ipar
- 3 – Feldolgozóipar
- 4 – Energiaszolgáltatás
- 5 – Építőipar
- 6 – Kereskedelem
- 7 – Szolgáltatás

³ Problémát jelentett, hogy néhány esetben pontatlanul adták meg illetve rögzítették a TEÁOR számot. Az ágazati hovatartozás megállapításakor a cégek által megadott tevékenységek listáját egyenként összevetettük a megadott TEÁOR számokkal, s szükség esetén módosítottuk a besorolást.

⁴ A központilag használt, 10 kategóriát tartalmazó ágazati besorolás mellett további, részletesebb ágazati elemzésekhez használhatók az ágazat1 és ágazat2 változók, melyek részletes ágazati, illetve feldolgozóiparon belüli besorolást tartalmaznak.

8 – Közösségi szolgáltatás

A feldolgozóipari cégek részletesebb besorolása:

31 – Élelmiszer-, ital- és dohányipar

32 – Textil-, bőr- és ruházati ipar

33 – Fa-, papír- és nyomdaipar, kiadói tevékenység

34 – Vegyipar

35 – Nem fém ásványi termékek gyártása

36 – Fémfeldolgozás

37 – Gép-, berendezés-, műszer-, járműgyártás

38 – Egyéb feldolgozóipar

12. táblázat: A minta megoszlása az ágazati hovatartozás szerint

	Vállalatok száma	%
Mezőgazdaság	26	8,6
Kitermelő ipar	2	0,7
Feldolgozóipar	154	51,2
Energiaszolgáltatás	21	7,0
Építőipar	17	5,6
Kereskedelem	29	9,6
Szolgáltatás	40	13,3
Közösségi szolgáltatás	12	4,0
Összesen	301	100,0

13. táblázat: Ágazati besorolás a feldolgozóiparon belül

	Vállalatok száma	% a feldolgozóiparon belül	% a teljes mintában
Élelmiszer	30	10,0	19,5
Textil, bőr, ruházati	21	7,0	13,6
Fa, papír és nyomda	19	6,3	12,3
Vegyipar	27	9,0	17,5
Nem fém ásványi termék	11	3,7	7,1
Fémfeldolgozás	17	5,6	11,0
Gépipar	26	8,6	16,9
Egyéb feldolgozóipar	3	1,0	1,9
Összes feldolgozóipar	154	51,2	100,0
Nem feldolgozóipar	147	48,8	
	301	100,0	

A közös elemzésekhez a mintában több mint 50%-os részesedést képviselő feldolgozóipari cégek részletesebb besorolását tartottuk szükségesnek. A klasszikus ágazati kategóriák és a feldolgozóipar részletes bontása esetén túl sok kategória adódott volna, így az elemzések céljainak leginkább megfelelően tíz csoportot alakítottunk ki, a minta jellemzőit is figyelembe véve. A csoportokhoz tartozó tevékenységeket és a minta megoszlását a 14. táblázat foglalja össze.

14. táblázat: A vizsgált vállalati kör megoszlása a fő tevékenységek alapján

Ágazat megnevezése	A csoportba sorolt tevékenységek	Vállalatok száma	%
Mezőgazdaság		26	8,6%
Kitermelő ipar és energiaszolgáltatás		23	7,6%
Élelmiszeripar	Élelmiszer-, ital- és dohányipar	30	10,0%
Könnyűipar	Textil-, bőr- és ruházati ipar, Fa-, papír- és nyomdaipar, kiadói tevékenység	40	13,3%
Vegyipar		27	9,0%
Gépipar	Gép-, berendezés-, műszer-, járműgyártás	26	8,6%
Egyéb feldolgozóipar	Nem fém ásványi termékek gyártása, Fémfeldolgozás, Egyéb feldolgozóipar	31	10,3%
Építőipar		17	5,6%
Kereskedelem		29	9,6%
Szolgáltatás és közösségi szolgáltatás		52	17,3%
Összesen		301	100,0%

2.3.1. A fő tevékenységi kör és a vállalatméret kapcsolata a vizsgált vállalatok körében

A 15-16. táblázatok a minta jellemzőit mutatják az ágazati besorolás és a létszám szerinti méret alapján.

15. táblázat: A fő tevékenység ágazati besorolása és a létszám szerinti méret kapcsolata

	Létszám szerinti méret			Összesen
	Kisvállalat	Középvállalat	Nagyvállalat	
Mezőgazdaság	3	14	8	25
Kitermelő ipar		2		2
Feldolgozóipar	4	88	60	152
Energiaszolgáltatás		9	12	21
Építőipar	3	10	4	17
Kereskedelem	3	22	4	29
Szolgáltatás	1	16	21	38
Közösségi szolgáltatás	1	8	3	12
Összesen	15	169	112	296

16. táblázat: Fő tevékenység a feldolgozóiparon belül és a létszám szerinti méret kapcsolata

	Kisvállalat	Középvállalat	Nagyvállalat	Összesen
Élelmiszer		17	13	30
Textil, bőr, ruházati		11	10	21
Fa, papír és nyomda	2	12	5	19
Vegyipar	1	14	10	25
Nem fém ásványi termék		7	4	11
Fémfeldolgozás	1	14	2	17
Gépipar		10	16	26
Egyéb feldolgozóipar		3		3
Összes	4	88	60	152

2.3.2. A fő tevékenységi kör és a tulajdonlás kapcsolata a vizsgált vállalatok körében

A 17-18. táblázatok a minta jellemzőit mutatják az ágazati besorolás és a tulajdonosi szerkezet alapján.

17. táblázat: A fő tevékenység ágazati besorolása és a domináns tulajdonlási forma kapcsolata

	Többségi tulajdonos típusa			Összesen
	Többségi állami tulajdonú	Többségi belföldi (nem állami) tulajdonú	Többségi külföldi tulajdonú	
Mezőgazdaság	11	12	1	24
Kitermelő ipar		2		2
Feldolgozóipar	24	79	43	146
Energiaszolgáltatás	16	2	3	21
Építőipar	1	14	2	17
Kereskedelem	4	19	3	26
Szolgáltatás	21	11	5	37
Közösségi szolgáltatás	9	2	1	12
Összesen	86	141	58	285

18. táblázat: Fő tevékenység a feldolgozóiparon belül és a domináns tulajdonlási forma kapcsolata

	Többségi állami tulajdonú	Többségi belföldi (nem állami) tulajdonú	Többségi külföldi tulajdonú	Összesen
Élelmiszer	6	17	6	29
Textil, bőr, ruházati	2	13	5	20
Fa, papír és nyomda	3	12	4	19
Vegyipar	3	13	10	26
Nem fém ásványi termék	2	4	3	9
Fémfeldolgozás	3	9	3	15
Gépipar	4	9	12	25
Egyéb feldolgozóipar	1	2		3
Összes	24	79	43	146

2.4. A tevékenységi kör diverzifikáltsága

A tevékenységi kör diverzifikáltságának vizsgálata, a kategóriák kialakítása és a besorolás a felsővezetői kérdőívben szereplő A13, A14 és A15 kérdésekre adott válaszok alapján történt. Az A13 kérdésre (Hány önálló, egymástól elkülöníthető üzletágat különböztetnek meg a vállalat működési körén belül?) adott válaszokat (lásd 19. táblázat) a kutatási megbeszélésen történt megállapodás szerint korrigáltuk az A15 kérdésre (a három legnagyobb üzletág részesedése az árbevételből) adott válaszok figyelembe vételével. Ennek megfelelően például az árbevételből több mint 90%-kal részesedő domináns üzletág esetében egy üzletágat vettünk figyelembe.⁵

⁵ Néhány válaszadó esetében nem egyértelmű, hogy mit tekintettek üzletágnak: az A14-es kérdésre adott válaszok szerint néhányan az export, a bér munka vagy a termelési és a kereskedelmi tevékenységet jelölték meg üzletágként. A besorolásnál szükség esetén e válaszokat is korrigáló tényezőként vettük figyelembe. Az adatbázisban négy vállalatnál 0 üzletág szerepelt, s felsorolást sem adtak, ezeket a vállalatokat nem soroltuk be.

19. táblázat: Az önálló, egymástól elkülöníthető üzletág száma a vállalat működési körén belül a válaszadók szerint

Üzletágak száma	Vállalatok száma	Besorolt %	Teljes mintában %	Kummulált %
1	48	15,9	18,4	18,4
2	61	20,3	23,4	41,8
3	69	22,9	26,4	68,2
4	30	10,0	11,5	79,7
5	23	7,6	8,8	88,5
6	15	5,0	5,7	94,3
7	4	1,3	1,5	95,8
8	3	1,0	1,1	96,9
10	3	1,0	1,1	98,1
11	1	0,3	0,4	98,5
13	1	0,3	0,4	98,9
14	1	0,3	0,4	99,2
16	1	0,3	0,4	99,6
22	1	0,3	0,4	100,0
Összesen	261	86,7	100,0	
Hiányzó	40	13,3		
Teljes minta	301	100,0		

A 19. táblázat a válaszadók által megadott üzletágak számát mutatja. A 20. táblázat az említett kiegészítő információk figyelembe vételével kialakított kategóriákat, s a minta megoszlását foglalják össze. Eszerint egy üzletágban tevékenykedő, diverzifikált és erősen diverzifikált vállalatokat különböztettünk meg. Látható, hogy a mintában szereplő vállalatok valamivel kevesebb mint egyharmada egyetlen üzletágban tevékenykedik, a többség azonban diverzifikált tevékenységet folytat, s két-három, de egyötödük ennél is több önálló üzletággal rendelkezik.

20. táblázat: A vizsgált vállalatok megoszlása a tevékenységi kör diverzifikáltsága szerint

	Jellemző: üzletágak száma	Vállalatok száma	Besorolt %	Teljes mintában %
Egy üzletágban tevékenykedő vállalat	1	88	29,24	29,63
Diverzifikált vállalat	2-3	151	50,17	50,84
Erősen diverzifikált vállalat	4 vagy több	58	19,27	19,53
Összesen		297	98,67	100,00
Hiányzó		4	1,33	
Teljes minta		301	100,00	

2.5. Exporttevékenység

Az exporttevékenység jellemzése a vállalatok által megadott, az export az árbevételből való részarányára vonatkozó információk alapján történt. 41 vállalat nem válaszolt (13,6%), 101 vállalatnak (a választ adók 38,8%-a) nincs export-tevékenysége, 6 vállalat (1,9%) teljes egészében exportra termel. A 23. a. és b. táblázatok a válaszok megoszlását mutatják különböző kategória határok szerint. A 22. táblázat a kutatási megbeszélésen kialakított kategória határokat, s a vállalatok ezek szerinti besorolását foglalja össze.

21. táblázat: Az export részaránya az árbevételből – a válaszok megoszlása különböző kategória határok szerint

a.)

	vállalatok száma	kumulált darabszám	%	kumulált %
0%	101	101	38,8%	76,2%
0-10%	43	144	16,5%	85,4%
11-25%	26	170	10,0%	100,0%
26-50%	28	198	10,8%	76,2%
51-75%	24	222	9,2%	85,4%
76% felett	38	260	14,6%	100,0%
Összesen	260		100,0%	76,2%

b.)

	vállalatok száma	kumulált darabszám	%	kumulált %
0%	101	101	38,8%	38,8%
0-10%	43	144	16,5%	55,4%
11-20%	22	166	8,5%	63,8%
21-30%	7	173	2,7%	66,5%
31-40%	15	188	5,8%	72,3%
41-50%	10	198	3,8%	76,2%
51-60%	4	202	1,5%	77,7%
61-70%	10	212	3,8%	81,5%
71-80%	15	227	5,8%	87,3%
81-90%	15	242	5,8%	93,1%
91-100%	18	260	6,9%	100,0%
Összesen	260	260		

22. táblázat: A vizsgált vállalati kör jellemzése az exportorientáció alapján

Kategória elnevezése	Határok (export részaránya)	Vállalatok száma	besorolt %	teljes mintában %
Nincs exporttevékenység	0	101	33,6	38,8
Nincs jelentős exporttevékenység	0-10 %	43	14,3	16,5
Alacsony exporttevékenység	11-25 %	26	8,6	10,0
Közepes exporttevékenység	26-50 %	28	9,3	10,8
Jelentős exporttevékenység	51 -75 %	24	8,0	9,2
Domináns exporttevékenység	76 % felett	38	12,6	14,6
Összesen		260	86,4	100,0
Hiányzó		41	13,6	
Teljes minta		301	100,0	

2.6. Az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások

Az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások megítélése esetén a kategóriák kialakítása a V26a-q kérdésekre adott válaszok alapján készített klaszterelemzéssel történt: Várakozásai szerint hogyan hat az EU csatlakozás vállalata pénzügyi, piaci helyzetére. Értékelje a következő állításokat! (1- egyáltalán nem ért egyet, 5- teljesen egyetért) Eszerint a válaszadók az EU csatlakozással kapcsolatos várakozásaik alapján három csoportba sorolhatók (a hiányzó adatok miatt 37 vállalat nem volt besorolható):

- Optimisták** (137 vállalat): lehetőségeket látók, alapvetően optimisták, piacbővülést, több lehetőséget remélnek, ugyanakkor erősebb versenytársakra is számítanak. Az átlaghoz képest inkább számítanak változásra az EU-csatlakozás miatt.
- Semlegesek** (61 vállalat): nem számítanak piaci változásokra az EU-csatlakozás miatt, semlegesen viszonyulnak a csatlakozáshoz, nem túl optimisták, de nem is aggódnak.
- Nehézségekre számítók** (66 vállalat): Erősebb versenyre számítanak, kockázatokat észlelnek, bizonytalanságot éreznek az EU-csatlakozás miatt. (Például a képzett munkaerő megtartásáért tenni kell).

23. táblázat: A vizsgált vállalati kör jellemzése az EU-val kapcsolatos várakozásaik alapján

Klaszterek	Optimisták	Semlegesek	Nehézségekre számítók	Összesen
Vállalatok száma	137	61	66	264
A klaszterekbe besorolt vállalatok %-ában	51,9%	23,1%	25,0%	100,0%
A teljes minta %-ában	45,5%	20,3%	21,9%	87,7%

A 24. táblázat összefoglalja a klaszterek jellemzőit a besorolás alapját jelentő V26 kérdés változói szerint (kiemelve a főbb megkülönböztető jellemzőket).

24. táblázat: Az EU-val kapcsolatos várakozások jellemzése vállalati csoportonként

Klaszter	Optimisták	Semlegesek	Nehézségekre számítók	Átlag
Az EU-ban...	Átlagos értékelés			
vállalata erős versenytárral kerül szembe	3,68	2,20	4,33	3,50
vállalata optimista az EU-csatlakozás miatt	3,81	3,08	2,73	3,37
tenni kell a képzett munkaerő megtartásáért	3,36	2,70	3,79	3,31
a váll. piaci helyzete nem változik lényegesen	3,25	3,89	2,70	3,26
nő a más váll. kötött együttműködés szerepe	3,31	2,25	3,24	3,05
csökken a költsége a külföldi piacokra való bejutásnak	3,41	1,77	2,68	2,85
jobb minőségű beszállítókra építhetünk a jövőben	3,12	2,13	2,88	2,83
munkatársaink bizonytalanok az EU-csatlakozás miatt	2,68	1,95	3,77	2,78
EU-s támogatásokhoz juthat vállalatunk	3,07	2,08	2,62	2,73
fő versenytársak a most csatlakozó országok váll. lesznek	2,95	1,43	3,44	2,72
piacaink jelentősen bővülnek	3,44	1,61	2,08	2,67
bővül majd az export tevékenységünk	3,23	1,56	2,12	2,57
a régi EU-országok jelentős piacot hoznak számunkra	3,11	1,75	1,61	2,42
nem EU-vállalatokkal csökken a gazdasági kapcsolatunk	2,57	1,33	2,23	2,20
újonnan belépők jelentős piacot hoznak számunkra	2,74	1,33	1,71	2,16
az EU-támogatások kedvezőtlenül befolyásolják majd a versenyképességet	2,33	1,39	2,18	2,08
olcsóbb, képzett munkaerőhöz juthatunk	1,97	1,25	1,50	1,69
Átlagos értékelés	3,06	1,98	2,68	2,72

A 25. táblázatban látható, hogy a témához kapcsolódó V1 l) kérdésben is szignifikánsan eltér a különböző klaszterekbe sorolt válaszadók véleménye. E kérdéscsoportnál a válaszadók 1-5 skálán értékelték, hogy mennyire értenek egyet különböző megállapításokkal.

25. táblázat: Az EU-val kapcsolatos várakozások és a várható változások figyelembe vétele

Klaszter	Optimisták	Semlegesek	Nehézségekre számítók	Átlag
Vállalatuk az EU-csatlakozás miatt változásokra koncentrálnak	3,18	2,55	2,94	2,97

2.7. Változásokhoz való viszonyulás

A változásokhoz való viszonyulást, reagálóképességet a V4 kérdésre adott válaszok alapján létrehozott kategóriák szerint értékeltük, melyben a felső vezetők értékelték saját vállalatukat a következők szerint:

V4. Jellemezze átfogóan, hogy vállalata milyen módon szállt szembe a környezeti változásokkal a 2000-2003 közötti időszakban. Melyik jellemzés írja le legjobban a vállalat magatartását? Vállalatom a 2000-2003 közötti időszakban

- a) mindig késve ismerte fel a fontosabb környezeti változásokat*
- b) felismerte a fontosabb környezeti változásokat, de nem volt képes megtalálni a megfelelő válaszokat a kihívásokra*
- c) felismerte a fontosabb környezeti változásokat és jellemzően reaktív, a környezeti kihívásokra utólagosan reagáló stratégiát követett*
- d) rendszerint képes volt előre jelezni a fontosabb környezeti változásokat, azoknak elébe menő, a változásokra idejében felkészülő magatartást követett*
- e) rendszerint képes volt előre jelezni a fontosabb környezeti változásokat, azokra idejében felkészült és megfelelő válaszokkal alkalmazkodott, sőt maga is törekedett a környezeti feltételek tudatos befolyásolására*

A felsorolt kérdésekre igennel válaszolók arányát a 26. táblázat foglalja össze, a kialakított kategóriákat, s a minta megoszlását a 27. táblázat tartalmazza. Problémát jelentett, hogy néhány válaszadó több választ is megjelölt. A kategóriákba sorolásnál a „legmagasabb szintű” választ vettük figyelembe, tehát ha egy válaszadó a c) és a d) választ is megjelölte, akkor a 3. csoportba került.

26. táblázat: A felsővezetők véleménye vállalataik reagálóképességéről

A vállalat a környezeti változásokat...	Igen válaszok aránya:
késve ismerte fel	3,0%
felismerte, nem talált rá választ	11,7%
felismerte, utólag reagált	38,5%
előre jelezte, idejében felkészült	38,8%
előre jelezte, tudatosan befolyásolta	12,0%

27. táblázat: A vizsgált vállalatok jellemzése a változásokhoz való viszony alapján

Kategória elnevezése	V4 kérdésre adott válasz	Vállalatok száma	besorolt %	teljes mintában %
A változásokat nehezen követők	a) vagy b)	41	13,6	13,8
A változásokra késve reagálók	c)	110	36,5	36,9
A változásokra felkészülők	d)	111	36,9	37,2
A változásokat befolyásolók	e)	36	12,0	12,1
Összesen		298	99,0	100,0
hiányzó		3	1,0	
Teljes minta		301	100,0	

2.8. Vállalati teljesítmény

A vállalati teljesítmény szerinti csoportképzés a felső vezetők által adott értékelés alapján történt. A V17 kérdésre adott válaszok alapján készített klaszterelemzés során három jól elkülöníthető, különböző teljesítménnyel jellemezhető csoport jött létre. A vizsgált kérdés a következő volt:

V17. Az iparági átlaghoz viszonyítva értékelje vállalatának, illetve (több üzletág esetén) kiemelt üzletágának teljesítményét (belföldi összehasonlításban) a következők szerint:

- 1 – mélyen az iparági átlagszínvonal alatti
- 2 – az iparági átlagszínvonalnál némileg elmaradó
- 3 – az iparági átlagszínvonalhoz hasonló
- 4 – az iparági átlagszínvonalat némileg meghaladó
- 5 – az iparágban élenjáró színvonalat jelentő

A válaszadók az iparági átlaghoz viszonyított teljesítményük saját értékelése alapján három csoportba sorolhatók.

1. **Lemaradók:** Átlagosnál valamivel jobbnak tartott termékminőség, átlag körüli menedzsment, átlagosnál rosszabb technológia színvonal és kisebb piaci részesedés, gyenge pénzügyi teljesítmény.
2. **Átlagosan teljesítők:** Az átlagot meghaladó termékminőség, menedzsment és technológiai színvonal, ezt azonban a válaszadók szerint nem értékeli kellőképpen a piac: az átlagtól némileg elmaradó piaci részesedés, valamivel az átlag feletti jövedelmezőség.
3. **Vezetők:** Valamennyi teljesítményjellemezőben az iparági átlagot meghaladó teljesítmény.

A 28. táblázat a minta megoszlását és a teljesítményklaszterek jellemzőit foglalja össze a besorolás alapját adó változók szerint.

28. táblázat: A teljesítményklaszterek jellemzői

Klaszter	Lemaradók	Átlagosan teljesítők	Vezetők	Összes besorolt vállalat átlaga
Vállalatok száma	85	98	94	277
Megoszlás (besorolt %)	30,7%	35,4%	33,9%	100,0%
Teljes mintában	28,2%	32,6%	31,2%	92,0%
	Átlagos értékelés:			
Termékminőség	3,44	3,56	4,34	3,79
Menedzsment	3,12	3,44	3,95	3,51
Technológiai színvonal	2,87	3,22	4,21	3,45
Piaci részesedés	2,71	2,71	4,02	3,16
Árbevételarányos nyereség	1,85	3,13	3,79	2,96
Tőkejövedelmezőség	1,76	3,20	3,64	2,91
<i>Teljesítményjellemzők átlaga</i>	2,62	3,21	3,99	3,30

A klaszterekbe sorolt válaszadók a V16 kérdésben felsorolt teljesítményjellemzők tekintetében is szignifikánsan különböznek. A vezetők csoportja mind a pénzügyi, mind a piaci és a működési jellemzők tekintetében átlag feletti teljesítményt nyújt. A lemaradó vállalatok fokozott pénzügyi problémák és működési nehézségek jellemzik.

2.9. Piaci célok

A piaci célkitűzéseket a kereskedelmi kérdőív K9 kérdésére adott válaszok (Kérjük, adja meg, alapvetően milyen célokat követnek piaci stratégiájuk kialakításában!) alapján értékeltük. Néhány vállalat több választ is megjelölt. Ilyen esetekben a növekedésorientáltabb választ vettük figyelembe a besorolásnál. A válaszok a kereskedelmi kérdőívet kitöltő felső vezetők véleményén alapulnak. Az eredményeket a 29. táblázat foglalja össze.

29. táblázat: A vizsgált vállalati kör jellemzése a piaci célok alapján

Kategória	Vállalatok száma	besorolt %	teljes mintában %
Piaci pozíciók megtartása	86	28,6	29,5
Mérsékelt növekedés	184	61,1	63,0
Agresszív növekedés	22	7,3	7,5
Összesen	292	97,0	100,0
hiányzó	9	3,0	
Teljes minta	86	28,6	

2.10. Piaci koncentráció

A piaci koncentráció, piacszerkezet jellemzéséhez a K8 (Hány vállalat realizálja a piac teljes forgalmának 75%-át?) kérdésre adott válaszokat használtuk.⁶ A hiányzó és az értelmetlen válaszok (0 vállalat, 3 válaszadó esetében) válaszok miatt 233 vállalat volt besorolható. A kategóriák értelmezését és a minta megoszlását a 30. táblázat foglalja össze.

30. táblázat: A vizsgált vállalati kör jellemzése a piaci koncentráció szerint

Kategória	A piac teljes forgalmának 75%-át realizáló vállalatok száma	Vállalatok száma	Besorolt %	Teljes mintában %
Koncentrált piac	1-4 vállalat	99	32,89	42,49
Mérsékelt koncentrált piac	5-10 vállalat	84	27,91	36,05
Megosztott piac	> 10 vállalat	50	16,61	21,46
Összesen		233	77,41	100,00
hiányzó		68	22,59	
Teljes minta		301	100	

2.11. A vizsgált vállalati kör összefoglaló jellemzése a kiválasztott szempontok szerint

Az előző pontokban bemutattuk a minta jellemzésére kialakított kategóriákat, s jellemeztük e szempontok alapján a Versenyképesség-kutatás 2004. évi felmérésében résztvevő vállalatokat. A következőkben a vállalati minta fő jellemzőit foglaljuk össze röviden (a részletes adatok az előző pontokban megtalálhatók).

⁶ Az előkészítés során felmerült további kérdések bevonásának a gondolata is, így a K3 (A legfőbb terméke belföldi piacon körülbelül hány olyan versenytárs található, amelynek piaci részesedése az 5%-ot meghaladja?) és a K7 (a legnagyobb versenytárs piaci részesedése) kérdéseké. Ezek alkalmazásakor a hiányzó adatok és a válaszok inkonzisztenciája miatt sok vállalat nem lett volna egyértelműen kategóriába sorolható. A besorolást nehezítették a pontatlan válaszok (pl. 50 vállalatnak több mint 5% a részesedése egy válaszadó szerint). A kapcsolódó kérdésekre adott válaszok konzisztenciája nehezen volt értékelhető. A különböző válaszadók láthatóan eltérően értelmezheték a piac fogalmát. A különböző kérdésekre adott válaszok konzisztenciájának vizsgálata alapján a K8 kérdésre adott válaszok bizonyultak leginkább reálisnak, így a besorolás e kérdés alapján történt.

A Versenyképesség-kutatás 2004. évi felmérésében szereplő vállalatok többsége – a létszám és az árbevétel, illetve az eszközérték figyelembe vételével – a középvállalatok közé sorolható (42%), mintegy egyharmada a nagyvállalatok, egynegyede a kisvállalatok közé tartozik. A domináns tulajdonlási forma a cégek fele esetében a hazai magántulajdon, míg a válaszadók 20%-a nagyjából külföldi, 30%-a döntően magyar állami tulajdonban van. A válaszadó vállalatok valamivel több mint felének van 75% vagy annál nagyobb részesedéssel rendelkező domináns tulajdonosa, s csupán 8% esetében szétaprózott a tulajdonosi kör, domináns tulajdonos nélkül. A válaszadók valamivel több mint felének volt állami vállalat jogelődje. A tulajdonosi kör és a méret kapcsolatát figyelembe véve a legnagyobb súlyt (36%) a döntően hazai magántulajdonban lévő kis- és középvállalatok képviselik.

A fő tevékenységi kört tekintve a cégek fele a feldolgozóiparban működik. A teljes mintában 17%-ot képvisel a szolgáltatás és a közösségi szolgáltatás, 13%-ot a könnyűipar, 10%-ot megközelítő arányt az egyéb feldolgozóipar, az élelmiszeripar, a vegyipar, a kereskedelem, a gépipar illetve a mezőgazdaság (a részletes megoszlást lásd a 12-14. táblázatokban).

A válaszadók kb. 30 százalékának egyetlen meghatározó üzletága van, a minta fele diverzifikált, 20 százaléka erősen diverzifikált tevékenységet folytat. Az exporttal kapcsolatban választ adók harmadának egyáltalán nincs exporttevékenysége, míg közel 20% esetében jelentős vagy domináns az export. A választ adók harmada koncentrált piacon tevékenykedik, s csak egyhatodik megítélése szerint sokszereplős, megosztott a piac.

Az EU-csatlakozással kapcsolatban a többség optimista, a válaszadók kevesebb, mint negyede inkább nehézségekre számít, illetve semleges a csatlakozás hatásainak megítélésében. A válaszadó vállalatok fele a környezeti változásokkal kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy azokat előre jelezte, s felkészült, illetve tudatosan befolyásolta, a többiek késve reagáltak. A piaci célokat tekintve a kutatásban szereplő vállalatok legnagyobb része (csaknem kétharmada) a mérsékelt növekedést célozza meg, 30% a pozíciók megtartását, s csak viszonylag kevesen (7%) az agresszív növekedést. Az üzleti teljesítmény többszemponú (működési, piaci és pénzügyi szempontok szerinti) önértékelése alapján a válaszadók kb. hasonló arányban sorolhatók a vezető, az átlagosan teljesítő, illetve a lemaradó kategóriákba.

3. A vizsgált vállalati jellemzők közötti kapcsolatok feltárása, jellemzése

Az egyes változók jellemzése után ebben a részben megpróbáljuk feltérképezni a változók közötti kapcsolatokat, illetve ennek kapcsán feltárni néhány jellemző tulajdonságot. A mesterséges változóink hiába számszerűek, nem tekinthetők mennyiségi ismérveknek, mivel az értéküknek csak kódolási jelentése van. Ebből következően a mennyiségi ismérvek esetében alkalmazható elemzési eszköztár (korreláció- és regressziószámítás) nem alkalmazható. Ezért, mivel ezek a változók már csak minőségi jellemzőknek tekinthetők, a kombinációs táblák és az asszociációs kapcsolatok vizsgálata a legmegfelelőbb elemzési lehetőség, ha a változók közötti kapcsolatot szeretnénk elemezni.

A kereszt táblák elkészítésével együtt tesztelhetjük azt is, hogy a két változó között milyen valószínűség mellett állítható, hogy létezik a kapcsolat. Ez a valószínűség általánosan 90 és 99% között elfogadott. Ennek komplementere a szignifikancia-szint. Az elemzés során minden esetben 5%-os szignifikanciaszinttel dolgoztunk.

Ezek alapján a következő változók között mutatható ki szignifikáns kapcsolat, vagyis ahol a szignifikancia-szint, az alfa értéke kisebb, mint 5%:

31. táblázat: A vizsgált vállalati jellemzők közötti szignifikáns kapcsolatok

A változók	Mintaelemek száma	Asszociációs együttható	A kapcsolat szignifikancia-szintje
Vállalati méret * Tulajdonosok típusa	285	0,36	0,00%
Vállalati méret * Fő tevékenység	301	0,33	1,78%
Vállalati méret * Exportorientáció	260	0,28	2,58%
Vállalati méret * Az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások	264	0,31	0,00%
Vállalati méret * Változásokhoz való viszony, reakciók	298	0,28	0,06%
Vállalati méret * Vállalati teljesítmény	277	0,28	0,03%
Tulajdonosok típusa * Fő tevékenység	285	0,55	0,00%
Tulajdonosok típusa * Exportorientáció	248	<u>0,39</u>	0,00%
Tulajdonosok típusa * Az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások	252	0,21	2,37%
Tulajdonosok típusa * Vállalati teljesítmény	264	0,23	0,61%
Tulajdonosok típusa * Piaci koncentráció	219	0,21	3,95%
Fő tevékenység * A tevékenység diverzifikáltsága	297	0,33	1,62%
Fő tevékenység * Exportorientáció	260	0,75	0,00%
Fő tevékenység * Az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások	264	0,35	1,84%
Fő tevékenység * Piaci koncentráció	233	<u>0,42</u>	0,11%
A tevékenység diverzifikáltsága * Exportorientáció	257	0,34	0,07%
Az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások * Változásokhoz való viszony, reakciók	262	0,28	0,20%
Változásokhoz való viszony, reakciók * Vállalati teljesítmény	275	<u>0,41</u>	0,00%
Változásokhoz való viszony, reakciók * Piaci célok	289	0,26	0,36%

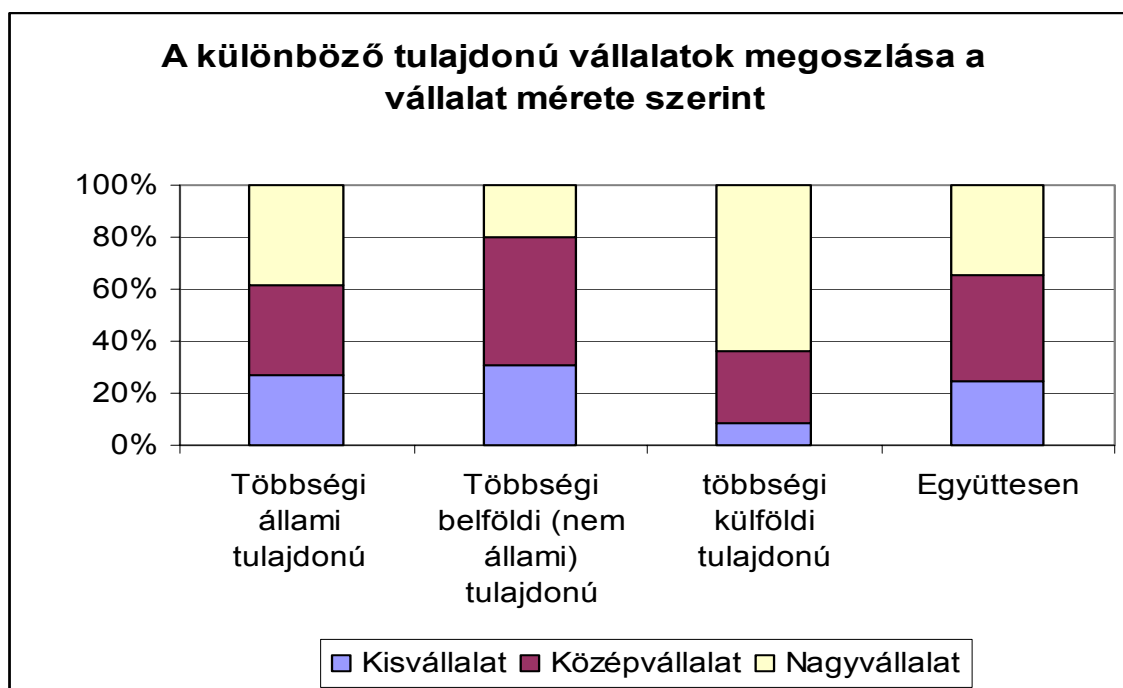
A táblában a Cramer-féle asszociációs együttható értékeit tüntettük fel. A mutató értéke 0 és 1 közötti lehet. Minél kisebb az értéke, annál gyengébb kapcsolatról beszélhetünk, ha nulla, akkor a két változó egymástól függetlennek tekinthető. Ha felveszi a maximumát, akkor függvényszerű kapcsolatról beszélünk, ami azt jelentené, hogy az egyik tulajdonságból egyértelműen következik a másik. A táblázatból leolvasható, hogy mely változók között van a legerősebb kapcsolat. Nagyon erős kapcsolat van a tulajdonosok típusa és a fő tevékenység között, valamint a fő tevékenység és az exportorientáció között. Szintén viszonylag erős (majdnem közepes erősségű) kapcsolat található a fő tulajdonos és az exportorientáció, a fő tevékenység és a piaci koncentráció, valamint a változásokhoz való viszony és a vállalati teljesítmény között. Mindezek alapján a tulajdonos- export-orientáció és a fő tevékenység hármasa mindenképp további elemzést igényel.

3.1. A vállalatméret kapcsolatai

A vállalat mérete, mint az előző táblázatból látszik, több változóval is viszonylag erős kapcsolatban van. Ezek közül a legerősebb a tulajdonos jellege és a vállalat mérete közötti kapcsolat szorossága.

1. Tulajdonos

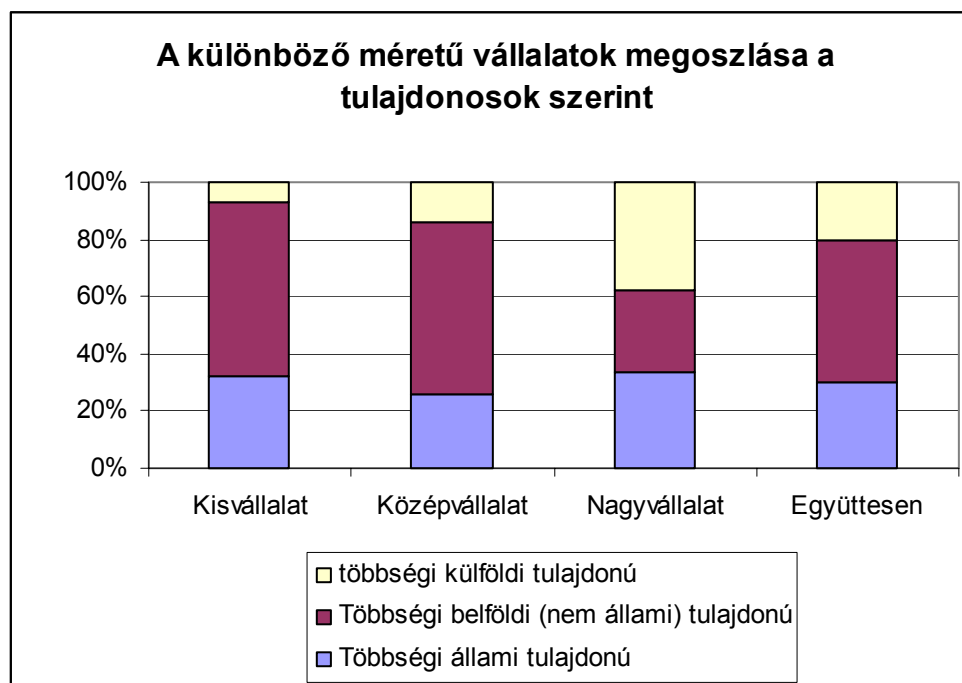
A tesztek szerint a tulajdonos típusa és a vállalatok mérete közötti kapcsolat szignifikánsnak tekinthető. A keresztábrák elemzéséből több következtetés is levonható. Ha az egyes tulajdonosi formák esetében megnézzük a vállalatméret szerinti megoszlást, akkor látható, hogy a vizsgált vállalati kör egészére nézve a vállalatok jelentősebb része (40,7%-a) közepes méretűnek tekinthető. Ugyanakkor ez nem mondható el a többségi állami tulajdonban lévő vállalatokról, amelyek jellemzően nagyvállalatok. A többségi belföldi magántulajdonban lévő vállalatok pedig a mintabeli arányuknál nagyobb mértékben vannak jelen a kisvállalati kategóriában. A többségi külföldi tulajdonú vállalatok jellemzően a nagyvállalatok közé tartoznak (63,79%).

1. ábra

A sor szerinti megoszlásokból is hasonló következtetésekre juthatunk. A mintában az összes vállalat 49,47%-a belföldi magántulajdonban van. Ezzel szemben a kis- és középvállalatok esetében ez az arány magasabb, 60,56 és 60,34%. A nagyvállalatoknak pedig csak 28,57%-a van belföldi magántulajdonban. Összességében tehát elmondható, hogy a nagyvállalatok vagy többségi külföldi

tulajdonban, vagy állami tulajdonban vannak. A kis- és közepes méretű vállalatok pedig többségi belföldi magántulajdonúak.

2. Fő tevékenység

A vállalatok mérete a fő tevékenységgel is kapcsolatba hozható. A Cramer-féle asszociációs mutató értéke 0,33, ami a közepesnél valamivel gyengébb kapcsolatot jelez. (A kereszttáblák megoszlásait lásd a függelékben.)

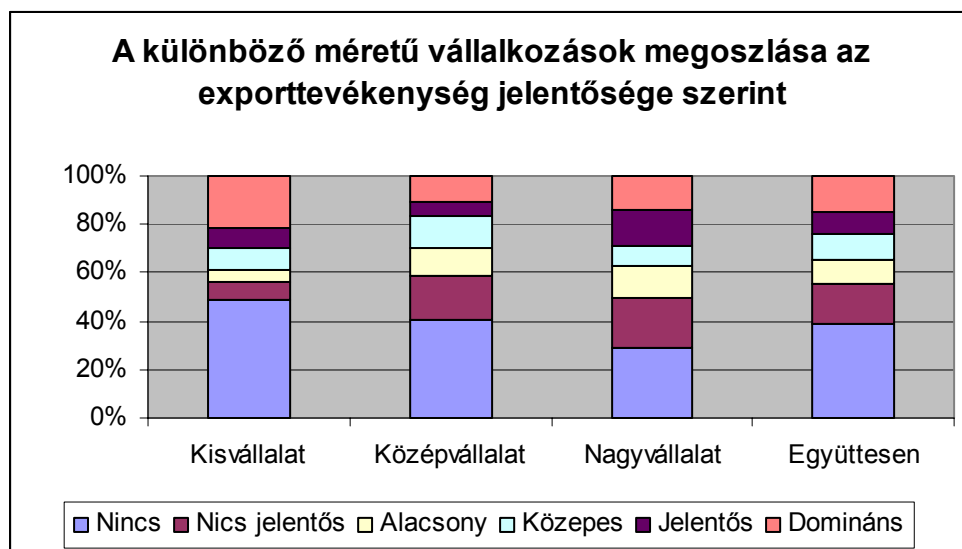
A táblázat megoszlásaiból látható, hogy például a mezőgazdasági vállalkozások esetében sokkal nagyobb arányban találunk kisvállalatokat, mint a teljes vizsgált vállalati kör esetében. A kitermelőipar esetében a nagyvállalatok aránya a jelentősebb. A táblázatban félkövérrel szedve láthatók azok, amelyek esetében felülreprezentációról beszélhetünk, vagyis ahol az adott csoport aránya nagyobb, mint a teljes mintában.

Mindezek alapján együttesen elmondható, hogy a kisvállalatok jellemzően a mezőgazdaságban és a könnyűipar területén tevékenykednek, a közepes méretű vállalatok az egyéb feldolgozóipar és a kereskedelem területén képviselnek nagyobb arányt, mint a sokaságbeli arányuk.

3. Exportorientáció

A vállalat mérete és az exportorientáció között nem túl erős kapcsolat mutatható ki. Ennek egyik oka lehet az, hogy mindhárom vállalatméret esetén, jellemzően nincs exporttevékenységük. A megoszlások vizsgálata után elmondható, hogy mintabeli arányuknál is nagyobb részben nincs

exporttevékenységük a kisvállalatoknak, nincs jelentős, vagy alacsony jelentőségű az exportja a nagyvállalatoknak.

3. ábra

A közepes méretű vállalatoknál az exportorientáció is közepesnek tekinthető. Érdekes, hogy a jelentős exporttevékenységű vállalatok jelentős része nagyvállalat (54,17%), ám a domináns exporttevékenységű vállalatok között a legnagyobb arányban kisvállalatokat találunk. Ha a megoszlásokat fordított irányban is megvizsgáljuk, akkor azt a megállapítást tehetjük, hogy a kisvállalatok nagyobb részben domináns exporttevékenységűek (36,84%-uk), vagy nincs is exporttevékenységük (30,69%).

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy a vállalatméret szerint vizsgálva az exporttevékenységet, szélsőséges eseteket tapasztalunk. A kisvállalatoknak vagy nincs exporttevékenységük, vagy domináns az. A közepes vállalatoknál közepes jelentősége van; míg a nagyvállalatoknál vagy nincs jelentősége, vagy jelentős az exporttevékenység.

32. táblázat: A vállalatméret és az exportorientáció kapcsolata

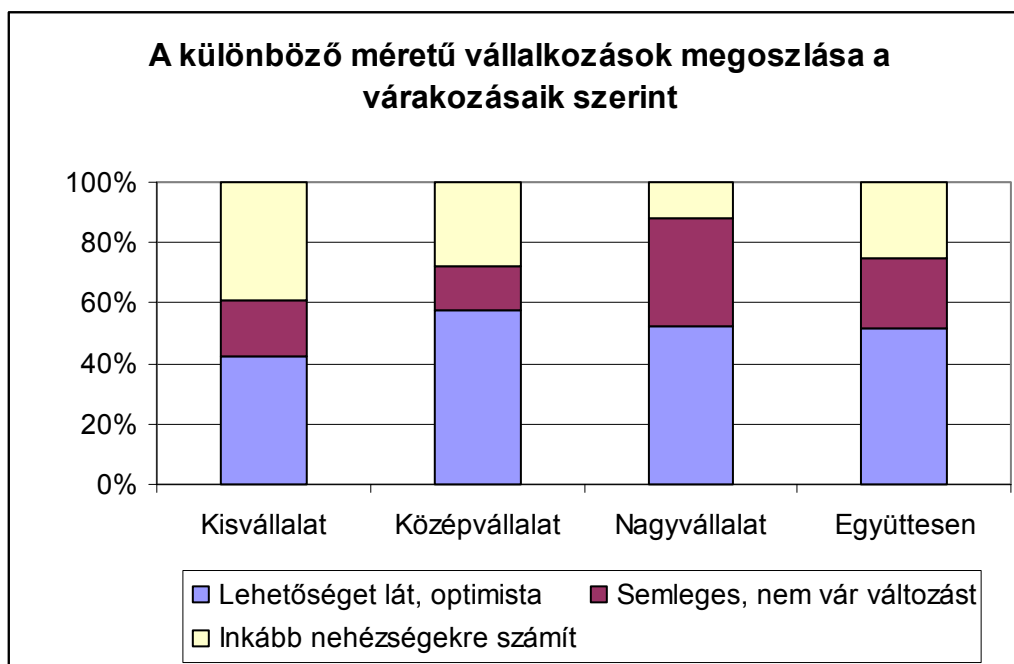
Vállalatméret	Nincs	Nincs jelentős	Alacsony	Közepes	Jelentős	Domináns	Összesen
Kisvállalat	30,69%	11,63%	11,54%	21,43%	20,83%	36,84%	24,62%
Középvállalat	44,55%	46,51%	46,15%	53,57%	25,00%	31,58%	42,31%
Nagyvállalat	24,75%	41,86%	42,31%	25,00%	54,17%	31,58%	33,08%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

4. Az EU-val kapcsolatos várakozások

Az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal kapcsolatos várakozások szinte egyértelműnek tekinthetők. A kisvállalatok jellemzően inkább nehézségeket várnak a csatlakozástól. Érdekesség,

hogy nem a nagyvállalatok azok, amelyek optimistán várták az EU-csatlakozást, hiszen a nagyvállalatok jelentős része (55,74%-a) semleges, nem vár változást. A közepes méretű vállalkozásokra a két szélsőség a jellemző, vagy lehetőségeket látnak (a közepes vállalatok 43,8%-a) vagy nehézségekre számítanak (43,94%).

4. ábra

5. Változásokhoz való viszony

A méret és a változásokhoz való viszony kapcsolatának vizsgálatakor azt tapasztaltuk, ami előre várható volt. A kisvállalatok jellemzően úgy érzik, hogy nehezen követik a változásokat vagy késve reagálnak azokra; a változásra általában felkészülnek a közepes vállalatok; és a változásokat általában a nagyvállalatok befolyásolják. Együttesen elmondható, hogy a vállalatok több mint 70%-a a változásokra késve reagál, vagy felkészül.

A 33. táblázat a különböző méretű vállalkozások megoszlásait mutatja az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozásaik szerint:

33. táblázat: A vállalatméret és az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások

Vállalatméret	A változást nehezen követő	A változásra késve reagáló	A változásra felkészülők	A változásokat befolyásolók	Együttesen
Kisvállalat	22,54%	49,30%	19,72%	8,45%	100,00%
Középvállalat	12,70%	35,71%	42,86%	8,73%	100,00%
Nagyvállalat	8,91%	29,70%	42,57%	18,81%	100,00%
Együttesen	13,76%	36,91%	37,25%	12,08%	100,00%

6. Vállalati teljesítmény

A teljesítménnyel kapcsolatban megfigyelhető, hogy az összes vállalat kb. egyharmada számít lemaradónak, átlagosnak és vezetőnek. Vállalati méret szerint megbontva, a vizsgálat már árnyaltabb képet mutat. A kisvállalatok több, mint fele (50,77%-a) az átlagos teljesítményűek közé tartozik, 36,92%-a lemaradó. A közepes méretű vállalatoknál is a kb. egyharmados arányokat találjuk, ám jellemzően vezetőnek tartották magukat. A nagyvállalatok nagyobb része (46%-a) vezetők közé tartozik.

34. táblázat: A vállalati méret és az üzleti teljesítmény kapcsolata

Vállalati méret	Lemaradók	Átlagosan teljesítők	Vezetők	Együttesen
Kisvállalat	36,92%	50,77%	12,31%	100,00%
Középvállalat	29,46%	34,82%	35,71%	100,00%
Nagyvállalat	28,00%	26,00%	46,00%	100,00%
Együttesen	30,69%	35,38%	33,94%	100,00%

A kapcsolatok feltárása után jellemezhetők a különböző méretű vállalkozások (35. táblázat):

35. táblázat: A vállalati méret jellemzői

	Kisvállalat	Közepes méretű vállalat	Nagyvállalat
Tulajdonos	Belföldi magántulajdon	Belföldi magántulajdon	Állami tulajdon, külföldi tulajdon
Fő tevékenység	Mezőgazdaság, könnyűipar	Feldolgozóipar, kereskedelem	Kitermelőipar, élelmiszeripar, gépipar
Exportorientáció	Nincs vagy domináns	Közepes	Alacsony jelent. vagy jelentős
EU-val kapcsolatos várakozások	Nehézségek	Lehetőségek (optimista)	Semleges
Változásokhoz való viszony	Nehezen követi, késve reagál	Felkészül	Befolyásol
Vállalati teljesítmény	Lemaradó vagy átlagos	Vezetők	Vezetők

3.2. A tulajdonosok típusa kapcsolatai

1. Fő tevékenység

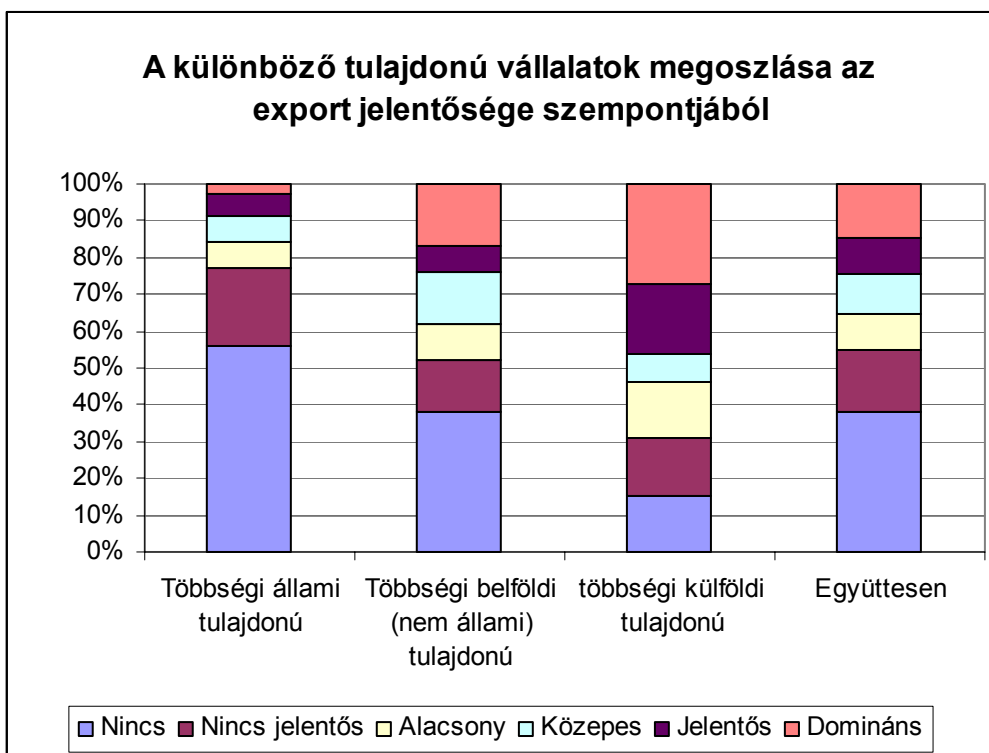
A tulajdonosok típusa és a fő tevékenységi kör közötti kapcsolat a második legerősebb kimutatható kapcsolat a változóink között. A Cramer-féle asszociációs együttható értéke 0,55, ami a közepesnél valamivel erősebb kapcsolatot jelent. (A megoszlásokat tartalmazó táblát lásd a függelékben.)

A megoszlásokat vizsgálva megállapítható, hogy például a mezőgazdaságban elenyésző a külföldi tulajdon, míg az építőiparban tevékenykedő vállalatok nem egészen 6%-a többségi állami tulajdonú.

A többségi állami tulajdonú vállalatok jellemzően a kitermelőiparban és a szolgáltatások, közösségi szolgáltatások területén tevékenykednek. A belföldi tulajdonú vállalatok az építőiparban vannak jelentősen felülreprezentálva, a többségi külföldi tulajdonossal rendelkező vállalatok pedig a gépipar és a vegyipar területén.

2. Exportorientáció

Az állami vállalatok esetében alig beszélhetünk exportorientációról. A vizsgálatban szereplő vállalatok több mint fele (55,71%-a) nem exportál, további 21,43%-uknál nincs jelentősége az exportnak. A belföldi tulajdonú vállalatok is legnagyobb arányban (38,1%) a nem exportálók közé tartoznak, ám a legnagyobb felülreprezentációt a közepesen exportorientált csoportban tapasztaltuk. A domináns exportorientáció leginkább a külföldi tulajdonú vállalkozásokra jellemző.

5. ábra

3. EU-val kapcsolatos várakozások

Az összes vizsgált vállalat megoszlásait vizsgálva azt találtuk, hogy a vállalatok több, mint fele (52,38%-a) optimista a csatlakozással kapcsolatban. Ha tulajdonosonként külön-külön vizsgáljuk a megoszlásokat, akkor az látható, hogy ez az arány az állami vállalatok esetében csak 42,47%, míg a külföldi tulajdonú vállalatoknál 59,62%. A külföldi vállalatok több, mint 30%-a semleges, és alig 10%-uk számít nehézségekre. Az állami vállalatok több, mint 30%-a nehézségekre számít.

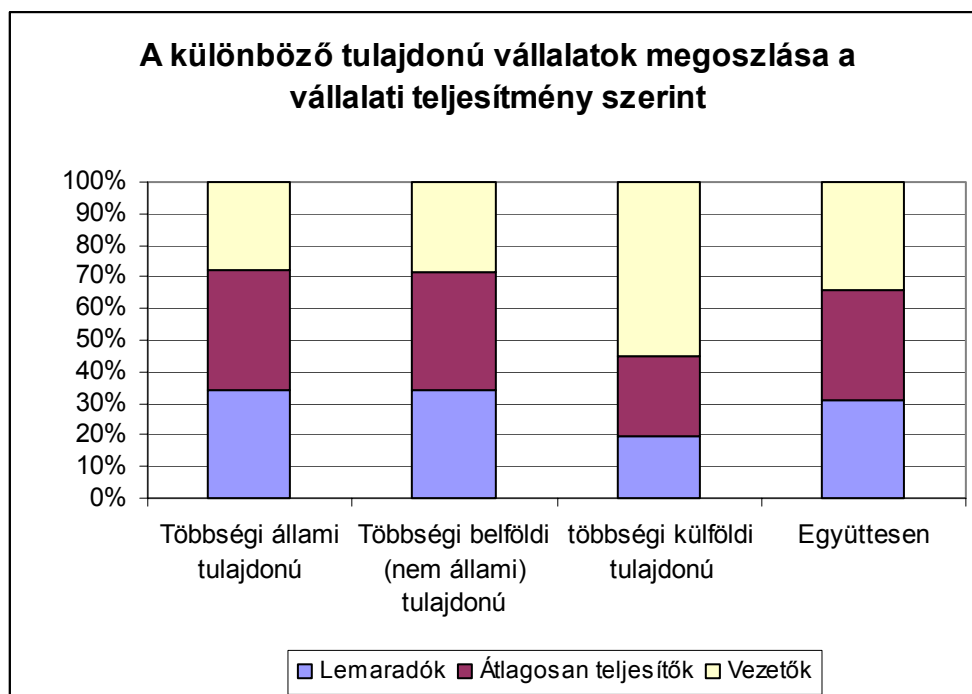
36. táblázat: A domináns tulajdonosi forma és az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások

	Lehetőséget lát, optimista	Semleges, nem vár változást	Inkább nehézségekre számít	Együttesen
Többségi állami tulajdonú	23,48%	33,90%	36,07%	28,97%
Többségi belföldi (nem áll.) tulajdonú	53,03%	38,98%	55,74%	50,40%
Többségi külföldi tulajdonú	23,48%	27,12%	8,20%	20,63%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

4. Vállalati teljesítmény

A teljesítmény és a tulajdonos közti kapcsolat esetén megfigyelhető, hogy a többségi külföldi tulajdonú vállalatok a legnagyobb arányban vezetők, és a legkisebb mértékben lemaradók. A lemaradók aránya az állami tulajdonú vállalatok között a legnagyobb. Érdekes, hogy az állami tulajdonú és a belföldi tulajdonú vállalatok megoszlása teljesítmény szerint szinte teljesen ugyanaz.

Vagyis a vállalati teljesítmény szempontjából a belföldi (akár magán- akár állami tulajdonú a vállalat) és a külföldi tulajdonú vállalatok markánsan különböznek egymástól.

6. ábra

5. Piaci koncentráció

A piaci koncentráció és a tulajdonos közötti kapcsolatot vizsgálva szinte egyértelmű a kép. Az látszik, hogy az állami vállalatok jellemzően megosztott piacon, a belföldiek mérsékelten megosztott piacon, míg a külföldiek jellemzően koncentrált piacon tevékenykednek.

36. táblázat: A domináns tulajdonosi forma és a piaci koncentráció kapcsolata

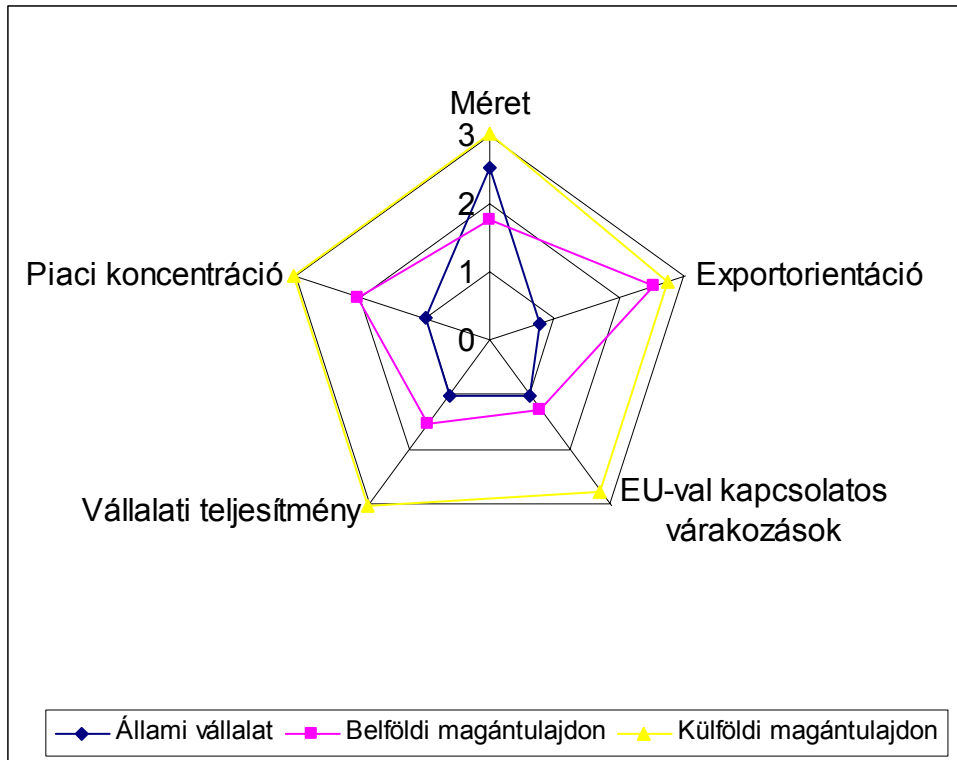
Fő tulajdonos	Koncentrált piac	Mérsékelten koncentrált piac	Megosztott piac	Együttesen
Többségi állami tulajdonú	34,78%	20,51%	38,78%	30,59%
Többségi belföldi (nem állami) tulajdonú	38,04%	58,97%	44,90%	47,03%
többségi külföldi tulajdonú	27,17%	20,51%	16,33%	22,37%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

A kapcsolatok feltárása alapján a többségi tulajdonos szerint különböző vállalatok fő vonásai:

37. táblázat: A különböző tulajdonosú vállalkozások jellemzői

Jellemzők	Állami vállalat	Belföldi magántulajdon	Külföldi magántulajdon
Méret	Nagyvállalat (közepes)	Közepes (kisvállalat)	Nagyvállalat
Fő tevékenység	Kitermelő ipar, szolgáltatás és közösségi szolgáltatás	Építőipar, kereskedelem, könnyűipar	Gépipar, vegyipar
Exportorientáció	Nincs, nem jelentős	Közepes, vagy domináns	Jelentős, domináns
EU-val kapcsolatos várakozások	Nehézségek	Nehézségek (lehetőségeket lát)	lehetőségeket lát (semleges)
Vállalati teljesítmény	Lemaradó	Lemaradó (átlagos)	Vezető
Piaci koncentráció	Megosztott piac	Mérsékeltlen megosztott	Koncentrált piac

A különböző tulajdonosú vállalatok jellemzői ezek után elhelyezhetők egy grafikonon. A grafikonnal kapcsolatban megjegyzendő, hogy az exportorientáltságot átkonvertáltuk hármaskálázásra, mert a többi változó is hármaskálázott skálán mért. A fő tevékenységet levettük az ábráról, mert annak ebben az esetben nem volt jelentősége. Ezen kívül a szemléletesség kedvéért az Európai Unióval kapcsolatos várakozásokat és a piaci koncentrációt jelző változó értékeit „megfordítottuk”. Vagyis az adatbázisban szereplő értékekkel ellentétben a várakozások esetén a nagyobb érték optimistább gondolkodást jelent, a piaci koncentrációnál a nagyobb érték egyre koncentráltabb piacot jelez.

7. ábra

Az ábra szemléletesen mutatja, hogy a három vállalatípus milyen jelentősen különbözik egymástól. A külföldi tulajdonban lévő vállalatok nagyok, jelentősen exportorientáltak, a csatlakozással kapcsolatban alapvetően optimisták, a teljesítményük jó (vezetők), alapvetően koncentrált piacon tevékenykednek. Az állami vállalatok pedig szinte minden szempontból ellentétesek ezzel, csak a méretük hasonló. A belföldi magántulajdonú vállalatok a másik két típus “között” helyezkednek el. Meglepetést talán csak az exportorientációjuk jelenthet, hiszen az majdnem egyforma a külföldi tulajdonú vállalatokéval.

3.3. A fő tevékenység kapcsolatai

A vállalatok fő tevékenysége változó, mint a kapcsolatok erősségét bemutató táblából is látszik, hat változóval is szignifikáns kapcsolatban van. Ezek közül már kettőt bemutattunk, a másik négy jellemzése következik.

1. Diverzifikáltság

A diverzifikáltság szempontjából vizsgálva a vállalatokat azt tapasztaljuk, hogy jelentős részük 50,84%-uk diverzifikált tevékenységet folytat. Jellemzően ide tartozik a kitermelőipar, a

gépipar és az egyéb feldolgozóipar. Ezekben az iparágakban a cégek nem csak egy tevékenységet folytatnak, de nem is aprózódnak szét. Az összes vállalat 29,63%-a alapvetően csak egy üzletágban dolgozik. Ez az élelmiszeriparra és a könnyűiparra jellemző elsősorban. A teljes vállalati kör esetén a vállalatok kevesebb, mint 20%-a folytat erősen diverzifikált tevékenységet, ezen belül kiemelkedő a mezőgazdaságiak helyzete. A mezőgazdasági vállalkozásoknak a 48%-a erősen diverzifikált tevékenységű.

38. táblázat: A fő tevékenység és a diverzifikáció kapcsolata

Fő tevékenység	Egy üzletágban tevékenykedő vállalat	Diverzifikált vállalat	Erősen diverzifikált vállalat	Együttesen
Mezőgazdaság	8,00%	44,00%	48,00%	100,00%
Kitermelő ipar és energiaszolgáltatás	30,43%	60,87%	8,70%	100,00%
Élelmiszeripar	40,00%	46,67%	13,33%	100,00%
Könnyűipar	48,72%	35,90%	15,38%	100,00%
Vegyipar	22,22%	51,85%	25,93%	100,00%
Gépipar	28,00%	64,00%	8,00%	100,00%
Egyéb feldolgozóipar	25,81%	61,29%	12,90%	100,00%
Építőipar	35,29%	47,06%	17,65%	100,00%
Kereskedelem	34,48%	41,38%	24,14%	100,00%
Szolgáltatás és közösségi szolgáltatás	21,57%	56,86%	21,57%	100,00%
Együttesen	29,63%	50,84%	19,53%	100,00%

2. Exportorientáció

Az asszociációs együttthatók alapján a legerősebb kapcsolatot a fő tevékenység és az exportorientáció között tapasztaltuk. Az asszociációs mutató értéke 0,75, ami erős kapcsolatnak mondható. A vállalatok legnagyobb arányban azt válaszolták, hogy nem exportálnak (38,85%). Ez leginkább a következő ágazatokra jellemző: kitermelőipar, építőipar. Ezek a megállapítások előzetes várakozásainknak megfelelők, hiszen ezekben az ágakban exportot szinte nem is értelmezhetünk. A kitermelőiparban tevékenykedő vállalatok 100%-a ebbe a kategóriába tartozik. A vállalatok 16,54%-ában nincs jelentős export. Ugyanakkor a mezőgazdasági vállalkozások 27,78%-a, az egyéb feldolgozóipari vállalatok 26,67%-a esetében nem jelentős az exporttevékenység. A domináns exporttevékenységű vállalatok a gépiparban, a vegyiparban és a könnyűiparban tevékenykednek.

39. táblázat: A fő tevékenység és az exportorientáció kapcsolata

Fő tevékenység	Nincs	Nincs jelentős	Alacsony	Közepes	Jelentős	Domináns	Együtt.
Mezőgazdaság	6,93%	11,63%	7,69%	10,71%	0,00%	2,63%	6,92%
Kitermelő ipar és energiaszolgáltatás	17,82%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,92%
Élelmiszeripar	10,89%	9,30%	19,23%	17,86%	12,50%	2,63%	11,15%
Könnyűipar	6,93%	11,63%	26,92%	14,29%	16,67%	26,32%	14,23%
Vegyipar	0,99%	11,63%	19,23%	17,86%	20,83%	13,16%	10,00%
Gépipar	1,98%	9,30%	0,00%	10,71%	12,50%	34,21%	9,62%
Egyéb feldolgozóipar	2,97%	18,60%	11,54%	17,86%	25,00%	13,16%	11,54%
Építőipar	12,87%	4,65%	0,00%	3,57%	0,00%	0,00%	6,15%
Kereskedelem	16,83%	9,30%	11,54%	3,57%	0,00%	2,63%	10,00%
Szolgáltatás és közösségi szolgáltatás	21,78%	13,95%	3,85%	3,57%	12,50%	5,26%	13,46%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

3. Az EU-val kapcsolatos várakozások

Ha a várakozásaik szempontjából különböző vállalatok megoszlásait vizsgáljuk a tevékenységük szerint, azt tapasztaljuk, hogy az optimisták 14,6%-a az egyéb feldolgozóipar területén tevékenykedik. A vizsgált vállalati körben a mezőgazdasági cégek aránya csak 9%-os, az optimisták között azonban majdnem 11% ez az arány. A semlegesek jellemzően a szolgáltatás illetve a közösségi szolgáltatás területén tevékenykednek. Jelentős felülreprezentációt találunk a kitermelő-ipari vállalatoknál is. Az építőipari cégek a mintán belüli arányuknál jelentősebb mértékben képviseltek a pesszimisták csoportjában, vagyis ezek jellemzően nehézségekre számítanak.

40. táblázat: A fő tevékenység és az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások 1.

Fő tevékenység	Lehetőséget lát, optimista	Semleges, nem vár változást	Inkább nehézségekre számít	Együttesen
Mezőgazdaság	10,95%	4,92%	9,09%	9,09%
Kitermelő ipar és energiaszolgáltatás	4,38%	13,11%	4,55%	6,44%
Élelmiszeripar	9,49%	3,28%	15,15%	9,47%
Könnyűipar	14,60%	11,48%	15,15%	14,02%
Vegyipar	10,95%	9,84%	9,09%	10,23%
Gépipar	8,76%	14,75%	6,06%	9,47%
Egyéb feldolgozóipar	14,60%	9,84%	4,55%	10,98%
Építőipar	3,65%	1,64%	13,64%	5,68%
Kereskedelem	5,84%	9,84%	10,61%	7,95%
Szolgáltatás és közösségi szolgáltatás	16,79%	21,31%	12,12%	16,67%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Ha azt vizsgáljuk, hogy a különböző fő tevékenységű vállalatoknak milyen várakozásaik vannak, akkor is látszik, hogy a mezőgazdasági vállalatok igen jelentős része lehetőségeket lát. Ugyanez mondható el az egyéb feldolgozóipari cégekről is. Jellemzően szinte minden tevékenység esetén a vállalatok legnagyobb része az optimista csoportba tartozik. Ez alól csak az építőipar a kivétel, mivel ezek 60%-a inkább pesszimista.

41. táblázat: A fő tevékenység és az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozások 2.

	Lehetőséget lát, optimista	Semleges, nem vár változást	Inkább nehézségekre számít	Együttesen
Mezőgazdaság	62,50%	12,50%	25,00%	100,00%
Kitermelő ipar és energiaszolgáltatás	35,29%	47,06%	17,65%	100,00%
Élelmiszeripar	52,00%	8,00%	40,00%	100,00%
Könnyűipar	54,05%	18,92%	27,03%	100,00%
Vegyipar	55,56%	22,22%	22,22%	100,00%
Gépipar	48,00%	36,00%	16,00%	100,00%
Egyéb feldolgozóipar	68,97%	20,69%	10,34%	100,00%
Építőipar	33,33%	6,67%	60,00%	100,00%
Kereskedelem	38,10%	28,57%	33,33%	100,00%
Szolgáltatás és közösségi szolgáltatás	52,27%	29,55%	18,18%	100,00%
Együttesen	51,89%	23,11%	25,00%	100,00%

4. Piaci koncentráció mértéke

A fő tevékenység és a piaci koncentráció kapcsolatát jellemző Cramer-féle együttható értéke 0,42, ami majdnem közepes erősségű kapcsolatot jelez. A megoszlásokat vizsgálva látható, hogy a megkérdezett vállalatok legnagyobb részben koncentrált piacon tevékenykednek (42,49%), a vállalatok 36%-a mérsékelten koncentrált piacon tevékenykedik, és az összes vállalatnak csak 21,46%-a dolgozik megosztott piacon. Ettől jelentősebb eltérést találunk az élelmiszeripar és az egyéb feldolgozóipar esetén, ahol a vállalatok fele mérsékelten koncentrált piacon működik. Jellemzően megosztott, illetve mérsékelten megosztott piacon tevékenykednek az építőipari cégek.

42. táblázat: A fő tevékenység és a piaci koncentráció 1.

Fő tevékenység	Koncentrált piac	Mérsékelten koncentrált piac	Megosztott piac	Együttesen
Mezőgazdaság	18,75%	43,75%	37,50%	100,00%
Kitermelő ipar és energiaszolgáltatás	68,42%	10,53%	21,05%	100,00%
Élelmiszeripar	30,77%	50,00%	19,23%	100,00%
Könnyűipar	29,63%	37,04%	33,33%	100,00%
Vegyipar	48,00%	32,00%	20,00%	100,00%
Gépipar	65,00%	15,00%	20,00%	100,00%
Egyéb feldolgozóipar	46,15%	50,00%	3,85%	100,00%
Építőipar	9,09%	45,45%	45,45%	100,00%
Kereskedelem	37,50%	58,33%	4,17%	100,00%
Szolgáltatás és közösségi szolgáltatás	51,28%	23,08%	25,64%	100,00%
Együttesen	42,49%	36,05%	21,46%	100,00%

Ha azt vizsgáljuk, hogy a különböző koncentráltságú piacok szereplői jellemzően milyen tevékenységet végeznek, akkor azt tapasztaljuk, hogy a koncentrált piacon a szereplők 20%-a a szolgáltatási szektorból kerül ki. A mérsékelten megosztott piacon az élelmiszeripar és az egyéb feldolgozóipar esetén találunk felülreprezentációt.

43. táblázat: A fő tevékenység és a piaci koncentráció 2.

Fő tevékenység	Koncentrált piac	Mérsékelt koncentrált piac	Megosztott piac	Együttesen
Mezőgazdaság	3,03%	8,33%	12,00%	6,87%
Kitermelő ipar és energiaszolgáltatás	13,13%	2,38%	8,00%	8,15%
Élelmiszeripar	8,08%	15,48%	10,00%	11,16%
Könnyűipar	8,08%	11,90%	18,00%	11,59%
Vegyipar	12,12%	9,52%	10,00%	10,73%
Gépipar	13,13%	3,57%	8,00%	8,58%
Egyéb feldolgozóipar	12,12%	15,48%	2,00%	11,16%
Építőipar	1,01%	5,95%	10,00%	4,72%
Kereskedelem	9,09%	16,67%	2,00%	10,30%
Szolgáltatás és közösségi szolgáltatás	20,20%	10,71%	20,00%	16,74%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Mint a leírásokból is kitűnik, a különböző fő tevékenységű vállalatok markánsan különböznek egymástól. A jellemző tulajdonságaik a következő táblában láthatók:

44. táblázat: A különböző fő tevékenységű vállalatok jellemzői

Fő tevékenység	Diverzifikáció	Export	EU-várakozás	Piaci koncentráció	Méret	Domináns tulajdonos
Mezőgazdaság	Erősen	Nincs jelentős	Lehetőség	Megosztott	Kis	Állami
Kiterm. ipar	Mérsékelt	Nincs	Semleges	Koncentrált	Nagy	Állami
Élelmiszeripar	Egy üzletág	Alacsony	Nehézség	Mérsékelt	Nagy	Belföldi
Könnyűipar	Egy üzletág	Alacsony	Nehézség	Megosztott	Kis	Belföldi
Vegyipar	Erősen	Jelentős	Lehetőség	Koncentrált	Nagy	Külföldi
Gépipar	Mérsékelt	Domináns	Semleges	Koncentrált	Nagy	Külföldi
Egyéb feldolg.	Mérsékelt	Jelentős	Lehetőség	Mérsékelt	Közép	Belföldi
Építőipar	Egy üzlet	Nincs	Nehézség	Megosztott	Kis	Belföldi
Kereskedelem	Erősen	Nincs	Nehézség	Mérsékelt	Közép	Belföldi
Szolgáltatás	Mérsékelt	Nincs	Semleges	Koncentrált	Nagy	Állami

A fő tevékenységük szerint különböző vállalatokra is elkészíthető egy hasonló ábra, mint a tulajdonos szerint eltérő vállalatoknál. Ezzel kapcsolatban azonban fontos megjegyezni, hogy négyenél több ágazat elhelyezése már nagyon megnehezítette az ábra értelmezését. Éppen ezért csak négy ágazatot helyeztünk a grafikonra, melynél a kiválasztás szempontjai a következők voltak:

1. a kitermelőipar és a szolgáltatási szektor fő jellemzői azonosak, ebből következően csak az egyiket ábrázoltuk (kitermelőipar);

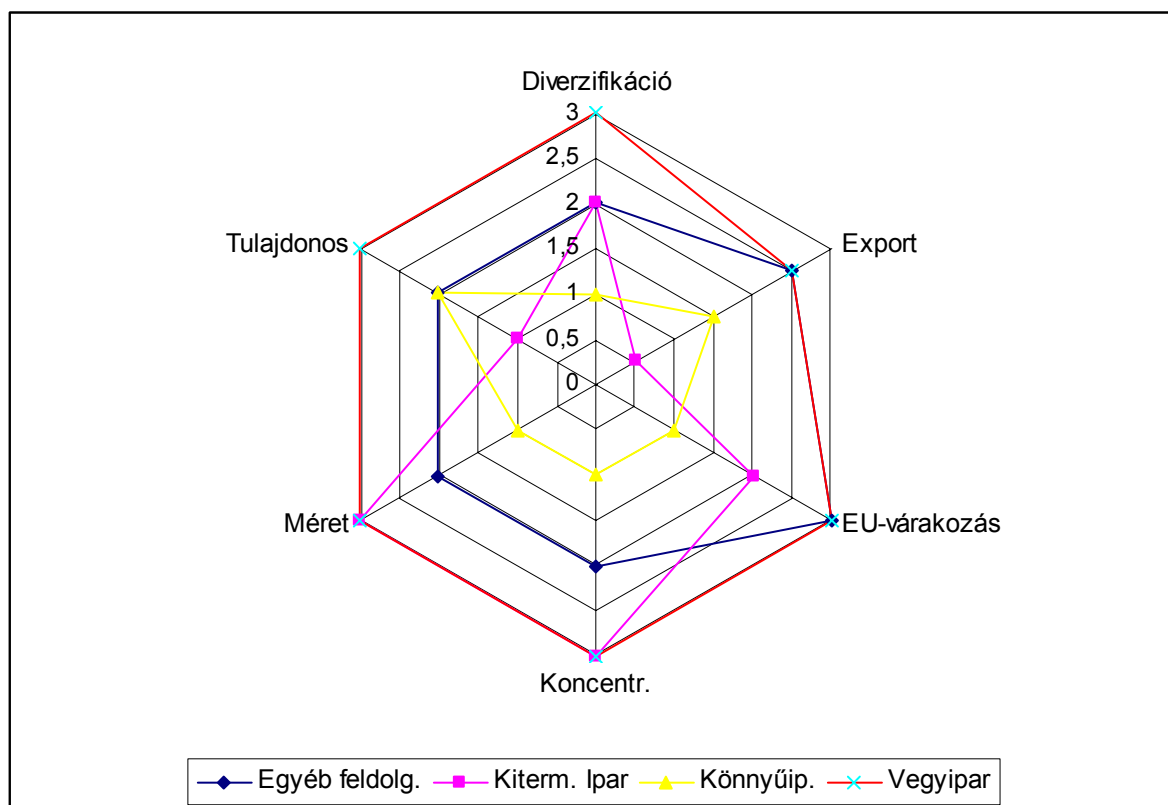
2. a kitermelőipari cégek és a gépipariak két tulajdonságukban különböznek. A gépiparban domináns az export, és az állami tulajdon helyett a külföldi tulajdon a jellemző.

3. a könnyűipar és az építőipar között is csak az egyik tulajdonság esetében találunk különbséget, az építőipar esetében egyáltalán nincs export, a könnyűipar esetén alacsony ennek a jelentősége (könnyűipar)

4. a könnyűipar és az élelmiszeripar között 2 tulajdonság szerint van különbség. Az élelmiszeripari cégek mérsékeltan megosztott piacon tevékenykednek, míg a könnyűipariak megosztottn. Ezen kívül a vizsgált vállalati kör esetében az élelmiszeripari cégek jellemzően nagyobbak, mint a könnyűipariak.

5. a vegyipar és a mezőgazdaság karakterisztikái igen jelentősen különböznek valamennyi egyéb ágazattól, ám a mezőgazdasági cégek kevesen vannak a vizsgált vállalatok között. (vegyipar)

6. az egyéb feldolgozóipar és a kereskedelem már három tulajdonság szerint is különbözik egymástól, jellemzően a kereskedelem van rosszabb helyzetben, azt választottuk az ábrázolásra. Az egyéb feldolgozóipari cégek adatait ábrázoltuk, mert a vizsgált vállalati körben igen nagy számban vannak jelen. (egyéb feldolgozóipar)

8. ábra

3.4. A változásokhoz való viszony kapcsolatai

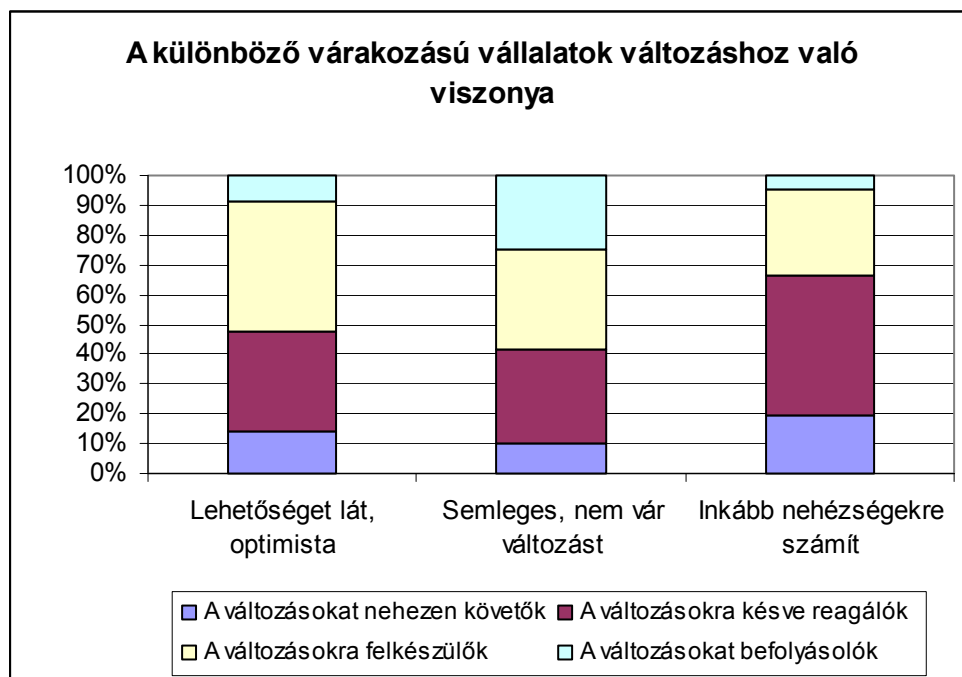
1. Az EU-val kapcsolatos várakozások

A két változó között az asszociációs együttható nem túl erős kapcsolatot jelez (0,28). A megoszlásokat vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy az összes vállalatunk több, mint fele optimista. A fennmaradó résznek kb. fele-fele semleges, vagy pesszimista. Ennél nagyobb arányban vannak optimisták azok között, akik a változásra felkészülőknek tartják magukat. A változásokat befolyásoló vállalatoknak pedig 50%-a érdekes módon semleges, nem vár változást.

45. táblázat: Az EU-val kapcsolatos várakozások és a változásokhoz való viszony

EU-val kapcsolatos várakozása	A változ. nehez. követők	A változásokra késve reagálók	A változásra felkészülők	A változást befolyásolók	Együttesen
Lehetőséget lát, optimista	50,00%	47,92%	60,20%	40,00%	51,91%
Semleges, nem vár változást	15,79%	19,79%	20,41%	50,00%	22,90%
Inkább nehézségekre számít	34,21%	32,29%	19,39%	10,00%	25,19%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

A grafikus ábrából is látszik, hogy az inkább nehézségekre számítók pedig általában a változásokat nehezen követik, illetve későn reagálnak.

9. ábra

2. Vállalati teljesítmény

A két változó között majdnem közepes erősségű kapcsolat van, a Cramer-féle mutató értéke 0,41. A kapcsolat jellege nem meglepő, a változásokat nehezen követők jellemzően a vállalati teljesítmény szempontjából is lemaradnak. A késve reagálók már az átlagos teljesítményűek közé tartoznak. Vezetőknek tartják magukat teljesítményük alapján a változásokra felkészülők és a változásokat befolyásolók is.

46. táblázat: A vállalati teljesítmény és a változásokhoz való viszony

A változásokhoz való viszony	Lemaradók	Átlagosan teljesítők	Vezetők	Együttesen
A változásokat nehezen követők	28,57%	9,28%	5,32%	13,82%
A változásokra késve reagálók	42,86%	45,36%	22,34%	36,73%
A változásokra felkészülők	22,62%	35,05%	51,06%	36,73%
A változásokat befolyásolók	5,95%	10,31%	21,28%	12,73%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

3. Piaci célok

A két változó kapcsolatára bizonyos szempontból az jellemző, amit várunk. Azok a vállalatok, amelyek a változást nehezen követik, vagy késve reagálnak, általában csak a pozícióik megtartására törekcszenek. A változásokra felkészülők agresszív növekedési célúak. Érdekeség, hogy a változásokat befolyásolók nagyobb arányban válaszolták azt, hogy mérsékelt növekedést szeretnének.

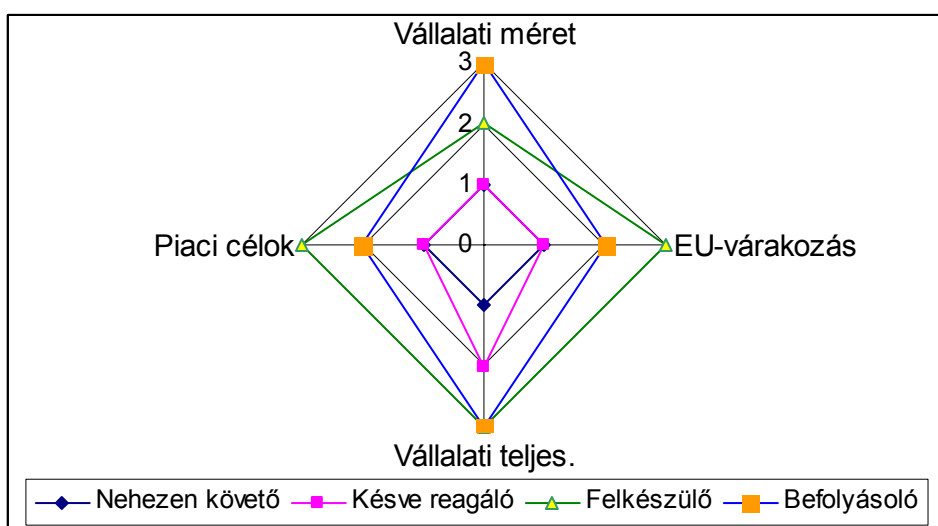
47. táblázat: A piaci célok és a változásokhoz való viszony

Változáshoz való viszony	Piaci pozíciók megtartása	Mérsékelt növekedés	Agresszív növekedés	Együttesen
A változásokat nehezen követők	22,89%	9,78%	18,18%	14,19%
A változásokra késve reagálók	43,37%	36,41%	18,18%	37,02%
A változásokra felkészülők	24,10%	39,67%	59,09%	36,68%
A változásokat befolyásolók	9,64%	14,13%	4,55%	12,11%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

48. táblázat: A változásokhoz való viszony szempontjából különböző vállalatok jellemzői

Jellemzők	Nehezen követő	Késve reagáló	Felkészülő	Befolyásoló
Vállalati méret	Kisvállalat	Kisvállalat	Középvállalat	Nagyvállalat
EU-várakozás	Nehézségek	Nehézségek	Optimista	Semleges
Vállalati teljes.	Lemaradó	Átlagos	Vezető	Vezető
Piaci célok	Megtartó	Megtartó	Agresszív növ.	Mérsékelt növek.

A táblázatban látható összevetés egyik érdekessége, hogy a változásokat nehezen követők és a késve reagálók egy kivétellel jellemzőiket tekintve megegyeznek. Az egyetlen különbség, hogy a vállalati teljesítmény szempontjából csak a változásokat nehezen követők tartoznak a lemaradók közé. Amely vállalatok késve reagálnak, már az átlagos teljesítményűek között szerepelnek.

10. ábra

Az ábrából is leolvasható, hogy a változást nehezen követők és késve reagálók csak a teljesítményükben különböznek. Egyébként minden csoport jelentősen különbözik a többitől.

3.5. A diverzifikáltság és az exportorientáció kapcsolata

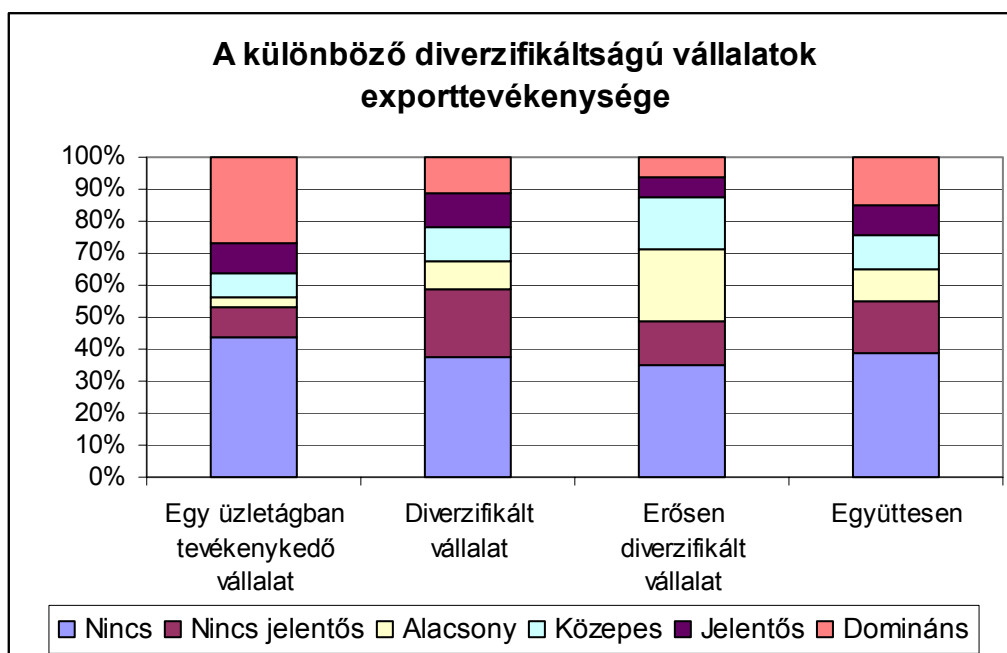
A két változó közti kapcsolat a közepesnél gyengébb; a megoszlásokat vizsgálva hasonló jelenséget tapasztalunk, mint a vállalati méret és exportorientáció esetében. Vagyis a szélsőségek jellemzők az egyes csoportokra. Ha az exporttevékenységük szerint különböző vállalatok megoszlását vizsgáljuk a diverzifikáltság szerint, akkor azt találjuk, hogy az egy üzletágban tevékenykedőknek általában nincs, vagy domináns az exporttevékenységük. A diverzifikált vállalatoknak vagy nincs jelentős, vagy jelentős az exporttevékenységük. Az erősen diverzifikált vállalatoknál alacsony vagy közepes jelentőségű az export.

49. táblázat: A diverzifikáció és az exportorientáció kapcsolata

Diverzifikáltság foka	Nincs	Nincs jelentős	Alacsony	Közepes	Jelentős	Domináns	Együtt
Egy üzletágban tevékenykedő vállalat	33,00%	16,67%	8,00%	21,43%	29,17%	52,63%	29,18%
Diverzifikált vállalat	50,00%	66,67%	48,00%	50,00%	58,33%	39,47%	51,75%
Erősen diverzifikált vállalat	17,00%	16,67%	44,00%	28,57%	12,50%	7,89%	19,07%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

A grafikus ábrán is látszik, hogy az egy üzletágban tevékenykedő vállalatok jellemzően vagy nem végeznek exporttevékenységet, vagy az export domináns szerepet játszik tevékenységeik között.

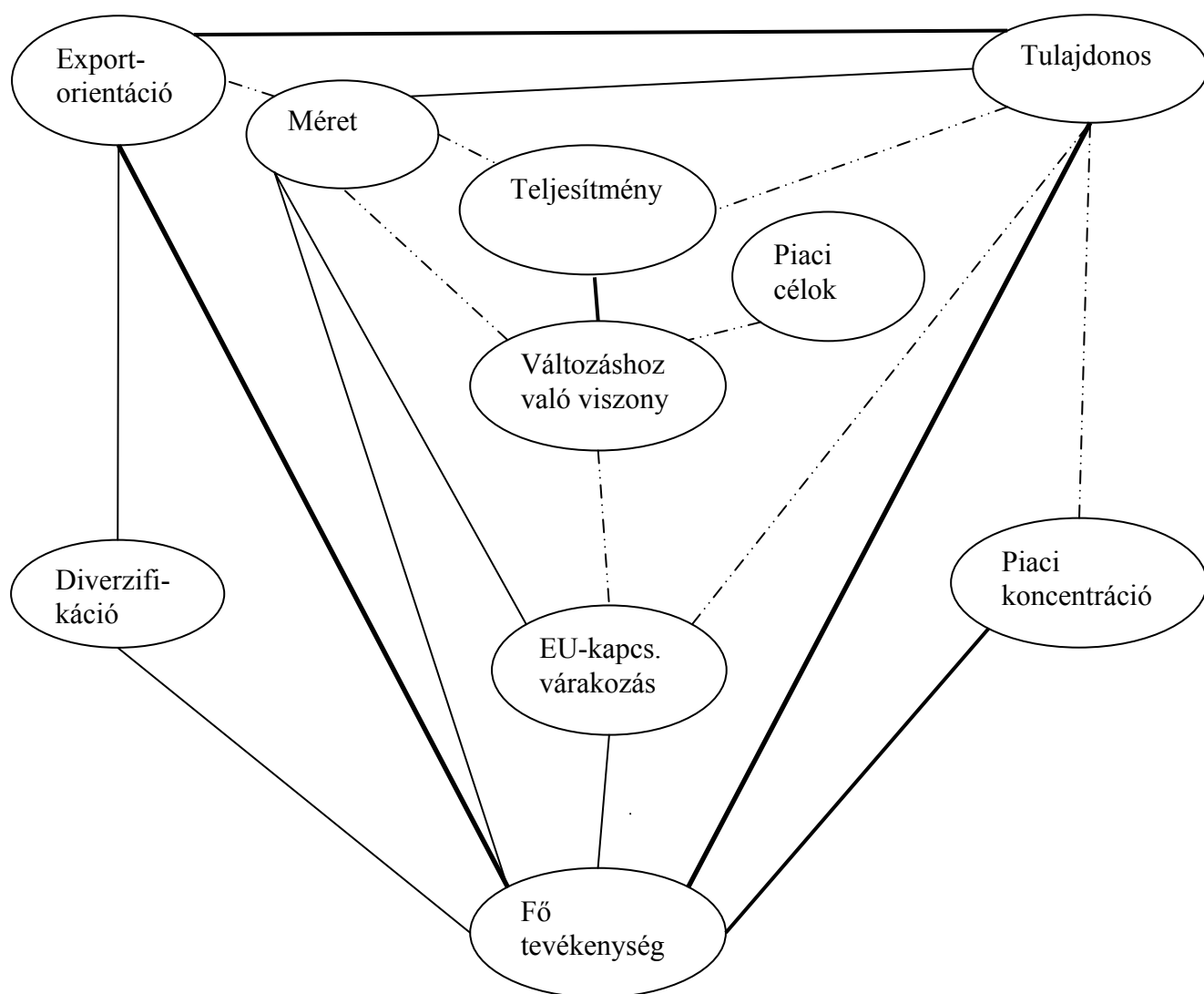

11. ábra

3.6. A változók közötti kapcsolati háló

A kereszttáblák és az ezek alapján számított értékek alapján elkészíthető egy ábra, mely azt mutatja, hogy az egyes változóink mely változókkal vannak kapcsolatban. Az asszociációs kapcsolat esetén (amikor nem mennyiségi ismérvek között vizsgáljuk a kapcsolatokat) a kapcsolatnak nincs iránya, vagyis, hogy mely változó befolyásolja a másikat, nem állapítható meg egyértelműen, vagyis ezek a változók kölcsönösen hatnak egymásra. A legtöbb változóval van kapcsolatban a vállalatok mérete, a tulajdonos fajtája és a fő tevékenységi kör. Ez a három változó amely a legtöbb változóra hat és ezeket a változókat befolyásolja a legtöbb tulajdonság. A három fő változón kívül még egy-egy kapcsolata van az exporttevékenységnek és az Európai Unióhoz való csatlakozással kapcsolatos

várakozásoknak. Az exporttevékenység a diverzifikáltsággal is kapcsolatban van, az Európai Unióval kapcsolatos várakozások pedig a változásokhoz való viszony változóval hozható kapcsolatba. Az ábrából az is látszik, hogy a legkevesebb változóval a piaci célok változója áll (egy kapcsolattal), ezt követi a piaci koncentráció és a piac diverzifikáltsága változók (2-2 kapcsolattal).

12. ábra

Az ábrából hármass kapcsolatok is leolvashatunk. A legfontosabbnak nevezhető a már említett fő tevékenység – méret – tulajdonos hármass. Ezen kívül is található még, pl.: fő tevékenység – exportorientáltság – diverzifikáltság foka, vagy méret – teljesítmény – változásokhoz való viszony. Ezek a kapcsolatok további elemzések lehetőségeit is mutatják.

Zárszó

Tanulmányunkban a Versenyképesség-kutatás 2004. évi felmérésében résztvevő vállalatok jellemzőit vizsgáltuk. A további kutatásokhoz támpontot adó „közös”, egységesen értelmezett vállalati jellemzők, csoportok kialakítása mellett az e jellemzők közötti kapcsolatokat is igyekeztünk feltárni, egyfajta gyorfényképet adva ezzel a hazai vállalatokról az EU-csatlakozás időszakában. Mindez természetesen csak a kezdet, hiszen a kutatás adatbázisa szinte kiaknázhatatlan lehetőséget jelent a különböző területek iránt érdeklődő kutatóknak a különböző vállalati jellemzők kapcsolatának feltárásához, melyhez reméljük, hogy a tanulmányunk is hasznos kiindulópontot nyújt.

Források

A „Versenyben a világgal” kutatási program 2004. évi felmérésének adatbázisa, BCE, Versenyképesség Kutatóközpont.

A „Versenyben a világgal” kutatási program 2004. évi felmérésének kérdőívei, BCE, Versenyképesség Kutatóközpont.

Wimmer Ágnes – Csesznák Anita (2005): Vállalati kategóriák a kutatásban készülő elemzésekhez. Háttér tanulmány a Versenyképesség-kutatás 2004. évi adatelemzéséhez. BCE, Versenyképesség Kutatóközpont.

Függelék

Váll.méret	Vállalat típusa	Mezőgazdaság	Kitermelő ipar-energ.	Élelmiszerip.	Könnyű ipar	Vegyipar	Gépipar	Egyéb feldolg. ip.	Ép.ip.	Keresk.	Szolg.	Együtt
Kisvállalat	Kisváll.	30,8	13,1	16,7	45,0	14,8	23,1	22,6	29,4	20,7	21,2	24,2
Középvállalat	Középv.	42,3	39,1	36,7	37,5	40,7	26,9	51,6	47,1	65,5	36,5	41,9
Nagyvállalat	Nagyv.	26,9	47,8	46,6	17,5	44,5	50,0	25,8	23,5	13,8	42,3	33,9
Együttesen	Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Váll.méret	Mezőgazd.	Kiterm ipar-energ.szolg	Élelm.ipar	Könnyűipar	Vegyipar	Gépipar	Egyéb feldolg.ipar	Építőipar	Keresked.	Szolg.és köz.szolg.	Együtt.
Kisvállalat	10,96%	4,11%	6,85%	24,66%	5,48%	8,22%	9,59%	6,85%	8,22%	15,07%	100,0%
Középvállalat	8,73%	7,14%	8,73%	11,90%	8,73%	5,56%	12,70%	6,35%	15,08%	15,08%	100,0%
Nagyvállalat	6,86%	10,78%	13,73%	6,86%	11,76%	12,75%	7,84%	3,92%	3,92%	21,57%	100,0%
Együttesen	8,64%	7,64%	9,97%	13,29%	8,97%	8,64%	10,30%	5,65%	9,63%	17,28%	100,0%

Tulajdonos	Mezőgazd.	Kiterm. ipar-energ.szolg.	Élelm.ipar	Könnyűipar	Vegyipar	Gépipar	Egyéb feldolg.ipar	Építőipar	Keresked.	Szolgált.és köz.szolg.	Együtt.
T. áll.tulajd.	45,83%	69,57%	20,69%	12,82%	11,54%	16,00%	22,22%	5,88%	15,38%	61,22%	30,18%
T. belf.	50,00%	17,39%	58,62%	64,10%	50,00%	36,00%	55,56%	82,35%	73,08%	26,53%	49,47%
T.külf.	4,17%	13,04%	20,69%	23,08%	38,46%	48,00%	22,22%	11,76%	11,54%	12,24%	20,35%
Együttesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tulajdonos	Mezőgazd.	Kiterm. ipar-energ.szolg.	Élelm.ipar	Könnyűipar	Vegyipar	Gépipar	Egyéb feldolg.ipar	Építőipar	Keresked.	Szolgált.-köz. szolg.	Együtt.
T. áll.tulajd.	12,79%	18,60%	6,98%	5,81%	3,49%	4,65%	6,98%	1,16%	4,65%	34,88%	100,0%
T. belf.	8,51%	2,84%	12,06%	17,73%	9,22%	6,38%	10,64%	9,93%	13,48%	9,22%	100,0%
T.külf.	1,72%	5,17%	10,34%	15,52%	17,24%	20,69%	10,34%	3,45%	5,17%	10,34%	100,0%
Együttesen	8,42%	8,07%	10,18%	13,68%	9,12%	8,77%	9,47%	5,96%	9,12%	17,19%	100,0%

A kutatási program támogatói

A hároméves kutatási program elindítását hazai vállalatok tették lehetővé, akiknek ezúton is köszönetünket fejezzük ki. A kutatási program lebonyolítását a következő vállalatok ill. intézmények tették és teszik lehetővé:

OTP Bank Rt.

Mol Rt.

Magyar Külkereskedelmi Bank Rt.

Nemzeti Fejlesztési Hivatal

Vállalatgazdasági Tudományos Egyesület

Vállalatgazdasági Tudományos Oktatási Alapítvány

A műhelytanulmány-sorozat megjelenik 100 példányban
A kiadásért felelős: Chikán Attila igazgató
ISSN .1787-1891